

Tigbemənmənt tà Mark kélé' tù nnɔ Nà wɔngeh kugbənku kuu te ma bo

Mark ña yé Yesu ya tondb piik nin bile nnɔ ya uba. Ama u cii' Yesu ya gber Pier nin Pal saan nε, kimε u tien' bi'saan ki wuɔke'. U kélé' kugbənku kuu ki de' binib bà nnɔ ya biba ña yé Sufmbε. Wa kélé' ku'ni bi maa' Yesu ma bo, ka kélé' Yesu len' tigber tà nnɔ mɔ ní fɔke, ama u tùore' ki kélé' Yesu sɔnsən' itùon yà nin u tien' miyɔkm ya bont tà kε, ki wuɔn' Yesu buu' biwiɛnb nin wɔn nin Sufmbε ya ciɛnb finfinde' ma bo nε.

Mark cin' u'gbənku ma nnɔ, u wuɔn' ki ye Yesu yé Uwien ya Bije nε (1:1), ki tǐ tonde' nin wɔn Yesu, Uwien ya Bije ya kuum udəpənpən bo ya gber (15:39).

Bi li fre kí gbiire Mark ya gbənku ibòk ile. Libòkkpièkl cinh liyul 1:1 kí tǐ baa iyul 8:26 nε libòkliel cinh iyul 8:27 kí tǐ baa 16:20. Kugbənku kuu ya bòkkpièkl ni (1:1-8:26), Yesu buu' biwiɛnb, ki ñɔre' isenpol binib saan, ki wɔkn' binib Uwien ya gber. Ama wa yíe binib ní bende u yé udaan wà nε ka toh binib mɔ ní tɔke u yé udaan wà. Kugbənku kuu ya bòkliel ni (8:27-16:20), Mark yíe wɔ ní wuɔn binib kí ye Yesu yé Uwien ya Bije nε. U yé Uwien ya Bije ma nnɔ, nε cère' u teh miyɔkm ya bont.

Imòn, Yesu yé Uwien ya Bije nε, ama u tuo' ki tien' u'ba unisaal ki tuo' Uwien ya ñɔbu bó, ki jin' ijɛnd

ki tĩ kpo' udəpənpən bo.

*San wà siih binib Uwien ya ñunm ya gber
(Matie 3:1-12; Luk 3:1-18; San 1:19-28)*

¹*Uwien ya Bije *Yesu Kristo ya gbemənmənt ya cinm. ²Tù cin' ten *Uwien ya ñəbonsəknl Esayi là kele' ma u'gbənku ni ki ye:
«Liike, n li sən n'tond wə ñ liere ñε,
kí lá tùore a'sen.

³Udaan uba te kudenpelku ni ki wuureh ki teh:
«Tùore men Yonbdaan ya sən,
kí cubn u'sengbənmu kí de wə.» »

⁴Nnə ne San wà siih binib Uwien ya ñunm baa'
ki te kudenpelku ni, ki kpaandeh ki teh: «Lèbre
men ni'tetem, ñ sii ne Uwien ya ñunm ño Uwien
ñ fère ne ni'biere.» ⁵Ne Sude ya tinfənm yaab kε
nin Yerusaləm yaab kε bàareh u'saan ki kpiireh
bi'biere, ne u siih bε Uwien ya ñunm Sudən ya
kpenl ni.

⁶San là guo lilielr là nnə bi taa' ñəkma ya kobr
ne ki lòn' lè. U là gbin kugbənku ya ningbənl ne
u'ciék ni. U là jinh inacu nin tisiir ne. ⁷U là təkeh
linigol nnə ki teh: «Uba li paan n'puoli bó ní ki
ñməbe mituəm ki cən' nni. Ma kpe ñ bùən kí lore
u'tacəningbən. ⁸Min taa' miñunm ne ki sii' ne
Uwien ya ñunm. Wən ne lá li cère *Mifuoñaanm
ñ jiire ní ni'bo.»

*San sii' Yesu Uwien ya ñunm
(Matie 3:13-4:11; Luk 3:21-22; 4:1-13)*

⁹Tə, i ya dən ne *Yesu ñən' Nasarət, udu wà te
Galile ya tinfənm ni nnə ki baa' San saan. Ne San
sii' wə Uwien ya ñunm Sudən ya kpenl ni. ¹⁰*Yesu

ñeh miñunm ni uyo wà nnø nε ki laa' kutaaku kere', ki laa' *Mifuoñaanm jiinh ní ki naan unenjel, ki lá kèle' u'bo. **11** Ne unièke uba ñen' paaki bó ní ki ye: «Sin, a yé n'bije nε, n yie ñε nε n'yenm sōnge a'bo.»

Satan biike' Yesu

12 I ya tāan bo, nε *Mifuoñaanm taa' *Yesu ki jon' kudenpelku ni. **13** U là tien' len iwien pinan nε, nε *Satan bīkreh wø. U te nin kumuøku ni ya went nε, nε Uwien ya tondb toreh wø.

Yesu cin' u'tuonl Galile ni

14 Tø, nì tete nε bi lá cuo' San ki pøkn'. Ni ya puoli bó nε *Yesu jon' Galile ki tñ kpaandeh Uwien ya gbemønmønt, **15** ki teh: «Uyo baa'-a! Uwien ya bel nekn' ní ñø. Lèbre mën ni'tetem, kí teke tigbemønmønt kí ji.»

Yesu yin' bijenbeb binan be ní paan u'bo

(Matie 4:18-22; Luk 4:14-15; 5:1-11)

16 *Yesu cuonh ki kpàakeh Galile ya ñunciem, nε ki laa' Simøn nin u'ninjø Andre te ki wiënh bubebu. Bi là yé bijenbeb nε. **17** Ne u tøke' be ki ye: «Paan mën n'bo ní, ñø ní cère ní li taakeh binib ki dienh nni.» **18** Bi dàan' bi'bàan i ya tāan bo, nε ki paan' u'bo.

19 U jende' waamu ki pukn', nε ki tñ laa' Sebede ya bijieb Saak nin u'ninjø San te bi'ñerbu ni, ki tuøreh bi'bàan. **20** *Yesu yin' be i ya tāan bo nε bi dàan' bi'baa Sebede nin u'tonsønb buñerbu nnø ni, ki paan' u'bo.

Yesu ñore' usenpol ujø uba saan

(Luk 4:31-37)

²¹ Yesu nin u'panpaankaab tĩ baa' Kapernawum ya du ni. *Saba ya daali nε *Yesu kɔn' bi'taanl ya duku ni, ki wɔknh binib Uwien ya gber. ²² Nĩ cuo' binib bà cengeh u'bó nnɔ miyɔkm cεen, kimε wa wɔknh be ten *Yiko ya wɔnwɔknb wɔknh ma bo, u wɔknh be ten unil wà du u wɔknh nà bo nε.

²³ Ujε uba mɔ là te *Sufmbε ya taanl ya duku nnɔ ni usenpol ɳaake wɔ, nε u wuure' ²⁴ ki ye: «Nasaret ya Yesu, tinbi nin sin tu le nε? A baa' á lá boln te nε-εε? N ben a yé udaan wà. A yé Uwien ya Niñaan nε.» ²⁵ Ne *Yesu tien' u'bo ki ye: «Ijmile, kí siere ujε wuɔ saan.» ²⁶ Ne usenpol nnɔ ñɔnñɔnge' ujε nnɔ nin ufaa, ki wuure' ki gbien', nε ki siere' u'saan. ²⁷ Ne nĩ cuo' bi'ke miyɔkm cεen. Nen saan nε bi niireh tɔb ki teh: «Nì yé be sɔ? U wɔknh miwɔknfènm nε ki du mi'bo-a, ki wɔbndeh isenpol mɔnɔn i tuonh u'ñɔbu bó-a!» ²⁸ Nen bo nε *Yesu ya yel kpére' Galile ya tinfenm ni n'i'ke saan.

*Yesu buu' binib bà bun iwien ke ya bol
(Mati 8:14-17; Luk 4:38-41)*

²⁹ *Yesu nin bà pε u'bo nnɔ ñen' litaanl ya duku nnɔ ni, nε ki jon' Simɔn nin Andre den. Saak nin San mɔ pière' bε. ³⁰ Tɔ, Simɔn ya cɔbnaa dɔ ki bun, u'gbenent ton. Ne bi pɔk ki tɔke' *Yesu ki ye u bun, ³¹ ne u baa' u'saan ki cuo' u'nuɔ ki fin' wɔ. U'gbenent sɔnge' ne u cènde' bε.

³² Ni'daali ya tajuɔku uwien lu' ma nnɔ, nε bi tukeh bà bun iwien ke ya bol nin isenpol ɳaake bà nnɔ ke ya bol ki bàareh *Yesu saan. ³³ Udu nnɔ ya nib ke là taan' Simɔn nin Andre den nε bunañɔbu saan. ³⁴ Ne *Yesu buu' binib bà bun iwien ke ya bol

bi yεbe, ki ηore' isεnpol binib saan i yεbe ka cèreh
i lienh, kime i ben wɔ.

*Yesu tɔke' binib Uwien ya gber Galile ya tinfεnm
ni
(Luk 4:42-44)*

³⁵ Utennjafaa nε *Yesu fii' nǐ biike ki nεn' ki jon'
nib ηa te nà saan ki tǐ kàareh. ³⁶ Nε Simɔn nin
u'tɔntɔknlieb mɔ fii' ki nεn', ki nuunh wɔ, ³⁷ bi tǐ
laa' wɔ ma nnɔ, nε ki tɔke' wɔ ki ye: «Binib kε nuunh
ηε nε.» ³⁸ Nε u tɔke' be ki ye: «Tí jo men nitɔnn bó,
itengbaan yà te kɔnkɔnm nnɔ ni ηa n tǐ tɔke Uwien
ya gber nǐ'mɔ bó. Kime nεn bo nε n baa'.» ³⁹ Nε
ki taa' be ki jon' Galile ya tinfεnm kε ni, ki tǐ kɔh
Sufmbε ya tāan ya dur ni, ki kpaandeh Uwien ya
gber, ki ηuɔh isεnpol binib saan.

*Yesu cère' ujend uba lùore'
(Matié 8:1-4; Luk 5:12-16)*

⁴⁰ Ujend uba baa' *Yesu saan, nε ki gbaan'
u'nintuɔli, ki gbáan' wɔ ki ye: «A yíe la, a li fre kí
cère ní lùore.» ⁴¹ Yesu muɔ' wɔ micecekm cεen, nε
ki tende' u'nuɔ, ki me' wɔ, ki tɔke' wɔ ki ye: «N yíe,
lùore.» ⁴² I ya tāan bo nε lijendl nnɔ pɔk ki gben' nε
u lùore'. ⁴³ Nεn saan nε *Yesu tɔke' wɔ ki ye wɔ n
li joh, nε ki kpεkpε' u'bo, ⁴⁴ ki ye: «Liike a'yul bo ki
la tɔke nil, ama jo tǐ tǐ le utɔtuɔrkε, kí tien miluɔrm
ya tuɔrl ten Moyis là ye be n li teh ma bo. Nεn nε li
wuɔn kí ye a lùore'.» ⁴⁵ Ama ujε nnɔ bure' ma nnɔ,
u tǐ kpaandeh tigber nnɔ ni'kε saan nε. U tien' nnɔ
ma nnɔ, nε *Yesu ηa ji li fre kí kɔ du uba ni, ka bɔle'.
U là juonh idugbaan nε nib ηa te nà saan. Nε binib
nεh ni'kε bó ki bàareh u'saan.

2

*Ujε uba ya tāan nin u'nuɔfaan' Yesu cère' ufaake'
(Matié 9:1-8; Luk 5:17-26)*

¹ Iwenkàankε gèbre', nε *Yesu liεbe' ki jon' Kapernawum ya du bó. Binib cii' u te u càan' iden yà nnø ni, ² nε linigol taan' ni'saan ki yεbe haali fεnm ña ji tǐ te nañøbu ni mənən. Nε u təkeh bε Uwien ya gber. ³ Tə, binib biba tuke' ujε uba u'tāan nin u'nuɔ ke faan' ki baa' Yesu saan. Binib binan nε là tuke' wɔ. ⁴ Linigol nnø bo ba ní fre kí taa wɔ kí nènde *Yesu ma nnø, nε ki don' u te kudulekaaku kùa ni nnø ya paaki, ki cube' libònl u se nà saan nnø, nε ki taa' ujε nnø ki kuøn' ki yekn' nin linagεnl nnø ki ble' *Yesu ya nun bó. ⁵ *Yesu laa' bi teke' wɔ ki jin' ma nnø, nε u təke' ujε nnø ki ye: «N'buke, n fère' ñε a'biere ñø.»

⁶ *Yiko ya wənwəknb biba kε ni'saan ki maaleh bi'fèl ni ki teh: ⁷ «Bε tien' ujε wuɔ lienh nɔ nnø? U sukreh Uwien nε. Uwien baba ña ní la, ñmε li fre kí fère binib bi'biere?» ⁸ *Yesu pɔk ki bənde' u'yεnm ni bi maaleh ma bo nε ki niire' bε ki ye: «Bε tien' ni maaleh nɔ nnø ni'yεnm ni? ⁹ Ni le ba faa? N təke ujε wuɔ kí ye n fère' wɔ u'biere nε faa bii wɔ n fi kí yuure u'nagεnl kí li cuonh nε faa? ¹⁰ Nen bo, n li wuən nε kí ye Unil ya Bije ñməbe mituəm uñendun wuu ni wɔ n fère binib bi'biere.» Nε ki təke' ujε wà ya nuɔ nin u'tāan faan' nnø ki ye: ¹¹ «N lienh sin nε, fi kí yuure a'nagεnl, kí li kunh.»

¹² I ya tāan bo nε u fi' ki yuure' u'nagεnl ki ñen' saali bi'kε ya nun bó. Ní cuo' bi'kε miyɔkm cεen nε bi pəkeh Uwien ki teh: «Ti fii' ma, ta laan laa' niε ya bonn ya tunbu.»

*Yesu yin' Lefi wə n̄ paan u'bo
(Matié 9:9-13; Luk 5:27-32)*

¹³ *Yesu liεbe' ki jon' Galile ya n̄uncienm ya gbaal, n̄e binib ligol bāareh u'saan, u t̄keh b̄e Uwien ya gber. ¹⁴ U joh ma nn̄o n̄e ki laa' ulenpotekl uba ke lenpotekbūol, bi yih w̄o Lefi u yé Alfe ya bije. N̄e *Yesu t̄ke' w̄o ki ye: «Paan n̄'bo n̄í.» N̄e u fii' ki paan' u'bo.

¹⁵ Ni ya puoli bō n̄e *Yesu te Lefi den ki jinh tijier. Bilenpotekb ligol nin bibierdenb m̄o là k̄e w̄on nin u'panpaankaab saan ki jinh tijier, kime bi là paakeh u'bo ki yεbe. ¹⁶ *Yiko ya w̄onw̄oknb biba, bā yé *Farisiēnmb̄e nn̄o laa' *Yesu nin bilenpotekb nin bibierdenb te ki jinh tijier ma nn̄o n̄e bi niire' u'panpaankaab ki ye: «B̄e tien' u t̄e ki jinh nin bilenpotekb nin bibierdenb-i?»

¹⁷ *Yesu cii' bi len' ma bo, n̄e ki t̄ke' b̄e ki ye: «Binib bā n̄m̄obe laanfie ḥa nuunh d̄oktie, bā bun n̄e nuunh d̄oktie. Ma baa' n̄ yin nim̄nb, n̄ baa' n̄ yin bibierdenb n̄e.»

*Uñolole ya gber
(Matié 9:14-17; Luk 5:33-39)*

¹⁸ Uyo uba n̄e San ya panpaankaab nin *Farisiēnmb̄e là lùo buñobu, n̄e binib biba baa' ki lá niire' *Yesu ki ye: «B̄e tien' San ya panpaankaab nin *Farisiēnmb̄e yaab lùoh buñobu a'yaab b̄en ḥa lùoh?» ¹⁹ N̄e u jiin' b̄e ki ye: «Binib bā bi yin' b̄e upiikuən li fre kí lòle buñobu uyo w̄à piice laan te bi'saan-ii? Piice laan te bi'saan la, ba n̄ fre kí lòle ḥobu. ²⁰ Ama uyo uba we n̄i b̄e n̄ ḥen piice nn̄o bi'saan ufaa. U ya yo n̄e bi li lòle buñobu.» ²¹ N̄e ki tí ye: «Uba ḥa n̄ taa kpelcεfènku ya jenl kí lekn

lilierkpaal. U tien' nnə la, kukpelcefènku ya jenl nnə li kere lilierkpaal nnə ne libònì nnə n yébre kí pukn. ²² Uba mə ña n taa midaam mà ña laan muɔ' ki ben' kí pieke iyøkpaan ni. U tien' nnə la, midaam nnə li kpien iyøl nnə, kí wule kí ñende ne iyøl nnə mə n saa. Bi piekeh midaam mà ña laan muɔ' ki ben' iyøfèn ni ne.»

*Saba ya daali ya gber
(Matié 12:1-8; Luk 6:1-5)*

²³ *Saba uba ya daali ne *Yesu nin u'panpaankaab gèbreh ikpàan iba ni. Bi cuonh ki joh ma nnə ne u'panpaankaab coh ijifen* ki cienh. ²⁴ Ne *Farisiënbé niire' *Yesu ki ye: «Bé tien' a'panpaankaab teh yiko kùon' nà *Saba ya daali?» ²⁵ Ne u tøke' bε ki ye: «Na laan kaan' *Dafid là tien' ma bo ne-ee? Wøn nin u'nib ña là ñmøbe jier ma mikònm cuo' bε nnə ²⁶ u kòn' Uwien ya ninbonl ni, uyo wà Abiyatar là yé bitøtuørciènb ya cièn nnə, ki taa' kpønø wà bi taa' ki de' Uwien nnə ki ñmøn', ne ki de' wøn nin bà tøke nnə bi'mø ñmøn'. Ama bitøtuørkaab baba ne là ñmøbe usen bε n ñmøn kpønø nnə.» ²⁷ Ne ki tøke' bε ki ye: «Unisaal bo ne Uwien sien' *Saba ya daali, na yé *Saba ya daali bo ne Uwien ñen' unisaal. ²⁸ Nen bo, Unil ya Bijø ne ñmøbe usen wø n wuøn bi li tien nà haali *Saba ya daali mønøn.»

3

*Ujø uba ya nuø uba faan', Yesu cèrø' u faake' Saba ya daali
(Matié 12:9-14; Luk 6:6-11)*

* ^{2:23} Liike Matié 12:1.

¹ *Saba uba ya daali nε *Yesu tí liebe' ki kɔn' *Sufmbε ya taanl ya duku ni. Ujε uba mɔ te len u'nuɔ uba faan'. ² Nε bi sekndeh ki likeh u li cère ujε nnɔ n̄ faake *Saba ya daali bii wa n̄ cère wɔ n̄ faake, kime bi là nuunh bi li dule nà bo kí biin wɔ nε. ³ Nε *Yesu tɔke' ujε wà ya nuɔ faan' nnɔ ki ye: «fii kí sere siik ni.» ⁴ Nε ki niire' bε ki ye: «*Saba ya daali la, unil ɲməbe usen wɔ n̄ tien nà mɔn bii nà bre nε? U ɲməbe usen wɔ n̄ ɲmien unil bii wɔ n̄ ku wɔ nε?» Ba jiin' wɔ. ⁵ Nε u liike' bε ki gɔbre' ki bòn' nin ubenpiebe, u'yεnm saa' bi'yufaa bo, nε u tɔke' ujε wà ya nuɔ faan' nnɔ ki ye: «Tende a'nuɔ.» U tende' u'nuɔ nε u jire' u'ciεm. ⁶ Nεn saan nε *Farisiεnmbε ñεn', ki taan' ki kɛle' i ya tāan bo nin Herod yaab bε n̄ gbiere kí liike bi li tien ma kí ku Yesu.

Linigol taan' Yesu saan

⁷ Nε *Yesu nin u'panpaankaab siere' ni'saan ki bure' miñunciεnm bó, nε linigociεnl paan' u'bo. Linigol nnɔ ñεn' n̄ Galile ya tinfεnm ni nin Sude ya tinfεnm ni ⁸ nin Yerusalεm ni nin Idume ya tinfεnm ni nin mitinfεnm mà te Sudεn ya kpen-puol nnɔ ni nin Tir nin Sidεn ya tinfεnm ni nε. Bi là yεbe cεen nε. Bi cii' *Yesu teh miyɔkm ya bont ma nnɔ nε cère' bi baa' u'saan. ⁹ Nε u tɔke' u'panpaankaab ki ye bε n̄ taa buñεrbu kí pùkn miñunm bo wɔ n̄ kɔ ɲɔ linigol nnɔ la pεbe wɔ. ¹⁰ Kime u là cère' binib faake ki yεbe ma nnɔ nε biwiεnb ke kpieleh bε n̄ nènde kí mε wɔ. ¹¹ Isεnpol yà ɲaake binib nnɔ laa' wɔ la, i cèreh bi gbaandeh u'nintuɔli nε ki wuureh ki teh: «A yé Uwien ya Bijε nε.» ¹² Ama *Yesu tenegeh isεnpol nnɔ bo nε ki teh i la cère binib n̄ bende u yé udaan wà.

*Yesu gènde' u'tondb piik nin bile
(Matie 10:1-4; Luk 6:12-16)*

13 Ni ya puoli bó nε *Yesu don' lijuəl bo, ki yin' u yíe binib bà nnə. Bi baa' u'saan, **14** nε u gènde' binib piik nin bile bε ní li tuu ki te u'saan, nε ki yin' bε u'tondb. U gènde' bε wə ní li sənh bε bi tī təkeh binib tigbemənmənt nε, **15** kí li ȷməbe mituəm ki ȷuəh isenpol binib saan. **16** U gènde' binib piik nin bile bà nnə ya yel sə: Simən, u baan' wə Pier **17** nin Sebede ya bijieb Saak nin u'ninje San, u baan' bε Bowanerges, ni'tingi si: «itetien ya nib» **18** nin Andre nin Filip nin Batelemi nin Matie nin Toma nin Alfe ya bije Saak nin Tade nin Simən wà ya nun món u'du ya gber bo **19** nin Sudas Iskariyət wà lá li kuore wə nnə.

*Biba ye Yesu ȷməbe Belsebul ya tuəm nε
(Matie 12:22-32; Luk 11:14-23; 12:10)*

20 *Yesu kun' nε linigol tí taan' u'saan haali wən nin u'panpaankaab ȷa tī ȷməbe fənm bε ní ji jier mənən. **21** U'den yaab cii' ní te nnə nε bi baa' bε ní taa wə. Kime bi maaleh ki teh u waare' nε.

22 Tə, Yiko ya wənwəknb bà ȷen' Yerusalem bó ní nnə lienh ki teh Belsebul nε ȷaake wə. Wən isenpol ya ciən nε dienh wə mituəm u ȷuəh isenpol binib saan. **23** Nε u yin' bε ki pən' bε mikpenjenm ki ye: «*Satan li tien mila kí ȷore wən *Satan? **24** Libel liba ya nib bore' təb ki kənh bi'ȷmiel ni la, libel nnə li juore fənm nε. **25** Iden iba mə ya nib bore' təb ki kənh bi'ȷmiel ni la, iden nnə li juore fənm nε. **26** Nən bo nε *Satan liebe' ki kənh nin u'ba la, u li gben ki juore fənm nε.

27 «Uba ḥa ní fre kí kɔ ufɛfaa den kí fie u'bont ka ḥmøbe tuɔm mà u li kpiɛ kí lôle wɔ kí yaan. U lôle' wɔ la, u ya yo ne u li fre kí kɔ u'den kí fie u'bont kε. **28** N tɔkeh ne imòn ne, Uwien li fère binib bi'biere kε, kí fère bε bi suke' wɔ isuk i yεbe ki kpε ma kε. **29** Ama, unil suke' *Mifuoñaanm mɛn la, Uwien ḥa ní fère wɔ, u'biere li juore u'bo ne haali uyo wà ḥa ḥmøbe gbenm.» **30** Bi tɔke' wɔ ki ye usɛnɔpol ne ḥaake wɔ ma nnɔ, ne cère' u len' nnɔ.

*Yesu ya naa nin u'ninjiɛb
(Mati 12:46-50; Luk 8:19-21)*

31 Tɔ, *Yesu ya naa nin u'ninjiɛb baa' ní ki lá te saali, ne ki sɔn' bε ní tǐ yin wɔ. **32** Linigol ke ki guɔn' wɔ, ne bi tɔke' wɔ ki ye: «A'naa nin a'ninjiɛb [nin a'ninsieb]* te saali ki nuunh ḥε.» **33** Ne u tɔke' bε ki ye: «Ḥme ne yé n'naa? Bi le yé n'ninjiɛb-i?» **34** Ki liike' ki bòn' binib bà ke ki guɔn' wɔ nnɔ ne ki ye: «Liike mɛn, n'naa nin n'ninjiɛb sɔ. **35** Unil wà ke teh Uwien yé nà la, wɔn ne yé n'ninjɛ, ki yé n'ninsɛ, ki yé n'naa.»

4

*Wà plè' tibonbuor ya bim ya kpɛnjɛnm
(Mati 13:1-9; Luk 8:4-8)*

1 *Yesu tí liebe' ki jon' Galile ya ḥunciemn ya gbaal ki tǐ wɔknh binib Uwien ya gber. Linigocienl tí taan' u'saan ne u kɔn' ki kɛle' buñerbu ni miñunm bo. Linigol nnɔ ke te miñunm ya gbaal. **2** Ne u wɔknh bε tibont tù yεbe mikpɛnjɛnm ni, ki tɔkeh bε ki teh: **3** «Li cengeh mɛn, ukpaal uba

* **3:32** Bi kpiɛ' ki kɛle' tigbɔnt tà nnɔ ya tuba ni nin a'ninsieb ḥa te tu'ni.

nε jon' wɔ n̄ t̄ plè tibonbuor ya bim. ⁴ U plèh ma nno, miba lu' usengbe, nε inuɔn baa' ki lá jin' mè. ⁵ Mitɔm lu' kutentieku bo, tənbim n̄a yεbe nà saan. Tənbim n̄a yεbe ma nno, nε m̄i pen' tonm. ⁶ Uwien n̄en' ki tongue', nε ki se' mè. Ma n̄møbe n̄aan mənmənm ma nno, nε m̄i waan', ki kpo'. ⁷ Mitɔm m̄o lu' kujegorku ni. Ne kujegorku kpére' ki wəbn' mè nε ma lùon'. ⁸ Mitɔm m̄o lu' kitinmənmənk bo, ki pen', ki kpére', ki lùon'. Miba lùon' pitata, mitɔm piluoluob, mitɔm m̄o kokobk.» ⁹ Ne ki t̄ ye: «Wà n̄møbe litubl la, wɔ n̄ cii.»

Be tien' Yesu pɔh binib mikpenjenm-i?

(Mati 13:10-17; Luk 8:9-10)

¹⁰ *Yesu nin u'tondb piik nin bile nin binib bà tuu ki paakeh u'bo nno t̄ te bi'baba ma nno, nε bi niire' wɔ mikpenjenm nno ya tingi. ¹¹ Ne u jiin' bε ki ye: «Uwien nε cère' ninbi bənde' u'bel ni ya gbebølkaar. Binib bà n̄a te u'bel ni nno wən, n̄ yé bən bo mikpenjenm baba nε, ¹² n̄o
 <bε n̄ li likeh ka lənh,
 kí li cengeh ka ciih ni'tingi,
 nno n̄a n̄í la, bi cii' ni'tingi,
 ki lèbre' bi'tetem la,
 Uwien li fère bε bi'biere nε.»

Wà plè' tibonbuor ya bim ya kpenjenm ya tingi

(Mati 13:18-23; Luk 8:11-15)

¹³ *Yesu niire' bε ki ye: «Na cii' mikpenjenm miε ya tingi la, ni li tien mila kí cii mà kε sien' nno ya tingi? ¹⁴ Mikpenjenm nno ya tingi sɔ: ukpaal nno te tən unil wà təkeh binib Uwien ya gber nε. ¹⁵ Mibim mà lu' usengbe nno yé binib bà ciih Uwien ya gber, *Satan bàareh i ya tāan bo ki lá n̄endeh tù bi'fèl ni

nε. ¹⁶ Mibim mà lu' kutentiεku bo nnə mə yé binib bà ciih Uwien ya gber, ki teknh tù tontonm nin uyensɔnge, ¹⁷ ama ka cèreh tù kpaakeh ñaan bi'fèl ni nε, nε ta wuɔkreh bi'ni mə. Liwɔbl bii ijend tu' bε tu'bo la, bi pək kí wiε Uwien ya sən nε. ¹⁸ Mibim mà lu' kujegorku ni nnə mə yé binib bà ciih Uwien ya gber, ¹⁹ nε unjendun wuu ya gber nin lifaal ya yεnmaale yà lereh binib nnə nin tibont kε ya yεnmaale koh bi'fèl ni, ki wɔbndeh tù, ki cèreh ta n fre kí sən tuonl. ²⁰ Mibim mà lu' kitinmənmənk bo nnə mə yé binib bà ciih tigber nnə, ki teknh tù, ki te ten mibim mà lùonh nε. Miba lùonh pitata, mitəm piluoluob, mitəm mə kokobk.»

Lifrl ya kpεnjεnm

(Luk 8:16-18)

²¹ Nε *Yesu tí tɔke' bε ki ye: «Unil sε' lifrl la, u li taa kusenku kí cubn li bo-oo? Bii u li taa lè kí sien igado ya tingi-ii? Wa n taa lè kí tuɔn likpεnkpεnl bo ka-aa? ²² Kime niba nja te ki buɔ nɔ ba lá li le nε, niba mə nja n juore kí li buɔ nɔ ka lá li nε upaan bo. ²³ Wà ñməbe litubl la, wɔ n cii.»

²⁴ U tí tɔke' bε ki ye: «Liike mən ni'yul bo nin ni ciih tigber tà nə. Ni taah nà ki bikreh tibont ki dienh binitəb nnə Uwien mə li taa nən nε kí biike kí de nε. U li biike kí gεbre nnə mənən kí de nε. ²⁵ Kime wà ñməbe la, bi li de wɔ kí pukn nε. Wà nja ñməbe la, bi li tonde kí fie u ñməbe nà waamu nnə mənən nε.»

Kitink cèreh tibonbuor pεh ma bo ya kpεnjεnm

²⁶ Yesu tí len' ki ye: «Uwien ya bəl naan tibonbuor ya bim mà uje uba bule' mè u'kpàabu ni nε. ²⁷ U gəh-ɔɔ, u likeh ñənku nin wien ni-ii, mibim nnə pεh

nε ki kpienh, wa bεn mī teh ma bo. ²⁸ Kitink nε cèreh mī peh, ki cinh ki kpienh, kí tī pobe kí maa, kí tien ijifen, kí fōre nin mibim. ²⁹ Nī lá ben' ki kpaan' micem la, nε wō nī taa puoko kí jo kí tī ce.»

*Mibim mà nīlke ya kpēnjεnm
(Matié 13:31-32, 34; Luk 13:18-19)*

³⁰ *Yesu tī len' ki ye: «Ti li taa ba kí nεnge Uwien ya bεl-i? Ti li taa milε kpēnjεnm ba kí nεnge lè? ³¹ Lī naan mibim mà bi yih mè mutaar nnō nε. Men nε yé mibim mà nīlke tikpinsir ke ya bim ni kitink bo. ³² Ama bi bule' mè la, mī li pε kí kpére kí gèbre kpinsiiku ke kpinsiiku, kí tien isigben yà gbenge. Inuən li fre kí tere isigben nnō ya sənge ni kí li kə mənən.»

³³ *Yesu taah mikpēnjεnm ma sə ya bol mī yεbe ki təkeh binib Uwien ya gber, bi li fre kí cii ma bo. ³⁴ Wa təkeh bε tuba ka pən' bε kpēnjεnm. Ama wən nin u'panpaankaab lá te bi'baba la, nε u təkeh bε mikpēnjεnm nnō ke ya tingi.

*Yesu cère' kutafaaku ymile'
(Matié 8:23-27; Luk 8:22-25)*

³⁵ Ni'daali ya taajuoķu, uwien benh wù nī kə ma nnō, nε Yesu təke' u'panpaankaab ki ye: «Cère men tī puore kí jo miñunciεnm ya gbaatəl bō.» ³⁶ U cèbe' linigol nnō, nε u'panpaankaab kən' u'saan buñerbu ni ki tuke' wō ki bure'. Iñerto mə là pε bi'bo. ³⁷ Bi joh ma nnō nε kutafaabiiku kuba fii', ki cèreh iñungbegbel fih ki yildeh buñerbu nnō bo, nε miñunm kuonh bu'ni haali bù tī benh bù nī gbe. ³⁸ Nin nən kε nə *Yesu wən də buñerbu ni nε puoli bō ki gəh ki kuu liyukukul. Nε bi baa' ki lá finde' wō

ki tōke' wō ki ye: «Cenbaa, ti benh tī luo, nē ḥa tōnge-ee?» ³⁹ Nēn saan nē u finde', ki tien' kutafaaku nnō bo, nē ki tōke' miñunm nnō ki ye: «Duən suoo.» Nē kutafaaku go, ni'ke ḥmile' cim. ⁴⁰ Nē u niire' bē ki ye: «Bē tien' ni sen' bujewaanbu nō nnō? Na laan bie ki ḥmōbe tekjim nē-ee?» ⁴¹ Bujewaanbu cuo' bē ki gbien' nē bi niireh tōb ki teh: «U cinbe ki yē bē ya nitunbu sō, kutafaaku nin miñunm kē tī boh wō?»

5

*Usenpol ḥaake uje uba Yesu ḥore' wō
(Matie 8:28-34; Luk 8:26-39)*

¹ *Yesu nin u'panpaankaab tī baa' miñunciënm ya gbaatōl, Gerasa yaab ya tinfenm ni. ² U ñeh buñerbu ni uyo wā nnō nē uje uba pōk ki ñen' ikul bō ní ki cendeh wō. Usenpol nē là ḥaake wō. ³ U là kō bi subeh binib tijəlulnt tà ni nnō nē. Bi lōle' wō tikudəkr mənən la, u cienh tū nē. Nēn bo nē uba ḥa ji là li fre kí cuo wō. ⁴ Bi là taah mugbiemu nin tikudəkr nē ki lüoh wō, nē u cienh tikudəkr nnō ki kōh mugbiemu nnō. Uba ḥa là li fre wō. ⁵ U là tuu ki te ikul nnō ni nin igbəngbən bo nē ñənku nin wien ni ki wuureh, ki taah iten ki bungreh u'ba.

⁶ U te fənfəkm, ki laa' Yesu, nē ki sen' ki lá gbaan' u'nintuɔli, ⁷ ki wuure' ufaa bo ki ye: «Yesu, Uwien wā ḥa ḥmōbe Nacentə ya Bijə, min nin sin tu lē nē? N gbáanh ḥe nē, Uwien bo, la jènde nni.» ⁸ Yesu tōke' usenpol nnō ki ye wō ñ siere uje nnō saan ma nnō nē cère' u len' nnō. ⁹ Nēn saan nē *Yesu niire' wō ki ye: «Bi yih ḥe ba?» Nē u ye: «Ti yεbe ma nnō, bi yih nni Ligol nē,» ¹⁰ ki tūreh ki gbáanh wō ki teh u la ḥore bē kí ñen mitinfenm nnō ni.

11 Tɔ, fangambɛ biba mɔ là te ni'saan libbengbɛnl bo ki yɛbe ka dindin, bi kpaah bɛ. **12** Nε isenpol nnɔ gbáan' *Yesu ki ye wɔ ní cèbe yɛ, yɛ ní jo kí t̄ kɔ fangambɛ bie nɔ. **13** U tuo', ne i siere' ujɛ nnɔ saan, ki t̄ kɔn' fangambɛ nnɔ. Nε fangambɛ nnɔ ke sɛn' ki tinde' libbengbɛnl, ki t̄ lu' miñunm ni ki luo'. Fangambɛ nnɔ là li baa tɛn itur ile.

14 Bà kpaah fangambɛ nnɔ sɛn' ki jon' udu ni nin idugbaan ki t̄ t̄ke' binib tigber nnɔ. Bi cii' tù ma nnɔ, ne ki baa' bɛ ní lá liike nà tien'. **15** Bi baa' *Yesu saan ki laa' ujɛ wà isenpol yà yɛbe là ɳaake wɔ nnɔ ya yɛnm jire' u ke ki guo, ne bujewaanbu cuo' bɛ. **16** Nε binib bà là te ni'saan ki laa' *Yesu cère' ujɛ nnɔ faake' ma bo nin nà tien' fangambɛ nnɔ t̄ke' bɛ ni'ke. **17** Nε bi gbáan' *Yesu ki ye wɔ ní ñε bi'tinfɛnm ni.

18 Nε u liebe' ki kɔn' buñerbu. U liebeh wɔ ní t̄ kɔ buñerbu ma nnɔ ne ujɛ wà isenpol là ɳaake wɔ nnɔ gbáanh wɔ ki teh wɔ ní cère wɔ ní paan u'bo. **19** Nε u yie', ki t̄ke' wɔ ki ye: «Liebe kí kun kí t̄ t̄ke a'den yaab Yonbdaan muɔ' ñε micecekm ki tien' nà ke ki de' ñε nnɔ.» **20** Nε u bure' ki gèbreh mitinfɛnm mà bi yih mè Idu Piik nnɔ ni, ki t̄keh binib *Yesu tien' nà ke ki de' wɔ. Nε ní cuo' bi'ke miyɔkm ceeen.

*Yesu cère' upii uba faake', ki mɛkre' kibupiik kiba
mɔ*
(Matie 9:18-26; Luk 8:40-56)

21 *Yesu liebe' ki puore' miñunciɛnm ya gbaatɔl nin buñerbu ne linigocienl taan' u'saan miñunm nnɔ ya gbaal. **22** Nen saan ne *Sufmbɛ ya taanl ya duku ya ciɛn uba baa', bi yih wɔ Yayirus. U laa' *Yesu ma nnɔ, ne ki gbaan' u'nintuɔli, **23** ki gbáan' wɔ ceeen ki ye: «N'bise benh wɔ ní kpo ne. N gbáanh

ŋε nε, dεn kí taa a'nuɔ kí paan u'bo wɔ n̄ faake kí li fuobe.» ²⁴ Nε *Yesu paan' u'bo ki bure', linigocienl pε u'bo ki pεbeh wɔ ikele kε.

²⁵ Tɔ, upii uba mɔ là te ni'saan, ki laa' tifεr ibin piik nin ile ta gben'. ²⁶ U là jon' døktiembε ligol saan, ki laa' ijend kε ya bol bi'nuɔ ni, ki ñende' u'like kε ki t̄i gben' na tungreh, ama u'wien nnɔ kpireh ki joh nε. ²⁷⁻²⁸ U cii' bi lienh *Yesu bō, nε u maale' u'yεnm ni ki ye: «N me' u'wengolkaar mɔnɔn la, n li faake nε.» Nε ki pε *Yesu bo linigol nnɔ ni, ki t̄i me' u'wengolkaar. ²⁹ U'fεr nnɔ pɔk ki gben' i ya tāan bo, nε u bende' u'gben ni ki ye u'wien nnɔ gben'-a! ³⁰ U ya yo nε *Yesu mɔ pɔk ki bende' ki ye mituɔm miba ñen' u'ni, nε ki jiεbe' linigol nnɔ ni ki niire' ki ye: «ŋme me' n'wengolkaar-i?» ³¹ Nε u'panpaankaab t̄ake' wɔ ki ye: «A laa' linigol lie pεbeh ŋε ikele kε ma bo nε a niireh ki teh ŋme me' ŋε-εε?» ³² Nε u jiεbeh ki likeh ni'kε saan wɔ n̄ le udaan wà me' wɔ. ³³ Upii nnɔ ben nibonn nà tien' wɔ ma nnɔ, nε bujewaanbu cuo' wɔ u'gbenent ŋjh. Nε u baa' ki lá gbaan' *Yesu ya nintuɔli, ki t̄ake' wɔ tigbemɔnt kε. ³⁴ Nε *Yesu t̄ake' wɔ ki ye: «N'bise, a'tekjim ne ŋmiɛn' ŋε. Li joh nin uyenduɔn. A'wien nnɔ gben' nínɔ.»

³⁵ *Yesu laan te ki lienh, nε binib biba ñen' Yayirus donbó ki lá tuobe' bε usen ni nε ki t̄ake' Yayirus ki ye: «A'bise kpo'-a! La ji n̄ li ŋmɔbe Cenbaa yεnŋaabε.» ³⁶ *Yesu cii' bi len' ma bo. Nin nεn kε u t̄ake' wɔ ki ye: «La fenge, teke nni kí ji baba.» ³⁷ Nε ka cère' binib kε paan' u'bo, u cère' Pier nin Saak nin Saak ya ninjε San baba nε paan' u'bo. ³⁸ Bi t̄i baa' Yayirus den nε ki cii' kuwaaku

bó. Binib te ni'saan ki yεbe, ki muəh ki kp̄εndeh cεen. ³⁹*Yesu kɔn' iden nnɔ ni nε ki niire' bε ki ye: «Bε tien' ni muəh ki ȳməbe kuwaaku nɔ nnɔ? Kibuk nnɔ ȳa kpo', kɔ gəh nε.»

⁴⁰ U len' nnɔ ma nnɔ, nε bi leh wɔ. Nen saan nε u ȳore' bi'ke ki ȳen' saali, nε ki taa' kibuk nnɔ ya naa nin ki'baa nin u'panpaankaab bita nnɔ ki kɔn' kɔ te kuduku kùa ni nnɔ, ⁴¹ nε ki cuo' ki'nuɔ, ki tɔke' kε bi'lenm ni ki ye: «Talita kumi,» ni'tingi si: «Kibupiike, n tɔkeh ȳε ne fii!»

⁴² Nε kɔ fii' ki sere' i ya tāan bo, ki cuonh. Bi laa' nnɔ ma nnɔ, nε n̄i cuo' bi'ke miyɔkm ki t̄i kende'. Kì là yé ibin piik nin ile ya bupiik nε. ⁴³ Nε *Yesu kp̄ekp̄e' bi'bo, ki ye bi la tɔke nil, nε ki ye bε n̄ de kε tijier kε n̄ ji.

6

Nasaret ya nib ȳa teke' Yesu ki jin' (Matie 13:53-58; Luk 4:16-30)

¹ *Yesu siere' ni'saan ki liεbe' u'du ni nε u'panpaankaab paan' u'bo. ²*Saba ya daali nε u kɔn' bi'taanl ya duku ni, ki wəknh binib Uwien ya gber. N̄i cuo' linigol là cenge u'bó nnɔ miyɔkm cεen, nε bi niireh tɔb ki teh: «U laa' n̄en ke le saan-i? U laa' la mię ya yεnfuom-i? U teh miyɔkm ya bont t̄a nɔ, u teh mila ki teh t̄u? ³Kanpinta ȳa n̄i-ii? Mari ya bije ȳa n̄i-ii? Saak nin Yose nin Sud nin Simɔn ya ninjε ȳa n̄i-ii? U'ninsieb ȳa te nie saan-ii?» Nnɔ nε bi'yεnm ȳa ȳmaake' u'bo nε ba teke' u'gber. ⁴Nε u tɔke' bε ki ye: «*Uwien ya ȳəbɔnsɔknl ke ȳəbɔnsɔknl ya du ni yaab nin u'denseñ yaab nin u'dencenl yaab baba nε ȳa boh wɔ.» ⁵ U taa' u'nuɔ ki paan' biwiεnb biba bo nε bi faake' baba

ŋa ní la, wa ji fre ki tien' yøkm ya bontønn ni'saan.

⁶ Ba teke' wø ki jin' ma nnø nε ní cuo' wø miyøkm cœen.

*Yesu sən' u'panpaankaab piik nin bile
(Matie 10:5-15; Luk 9:1-6)*

U siere' ni'saan nε ki cuonh itengbaan ni ki wøknh binib tigbemønmønt. ⁷ U yin' u'panpaankaab piik nin bile nε ki sən' bε bilele, ki de' bε mituøm bε ní li ŋuøh isenpol binib saan. ⁸ Nε ki tøke' bε ki ye: «Ni joh la, ni la tuke jier, ki la tuke køl, ki la cùøn like, ki la tuke niba nin nitønn, ní li tuke ubgbiен baba, ⁹ kí cøke itacaan, ki la tuke lier ile mø. ¹⁰ Ni tø baa' nà ke saan bi teke' nε iden yà ni la, ni la lèbre den kí tø baa' lidaali là ni li siere ni'saan. ¹¹ Nà saan ya nib ŋa teke' nε ki yie' ni'gber la, ní siere nè kí kpakpaare ni'taan ya tengunku* kí wië nè. Nøn ne li yé ni'saan ya nib bo kudøku.»

¹² Nε u'panpaankaab bure' ki tø kpaandeh tigbemønmønt ki teh: «Lèbre mën ni'tetem.» ¹³ Nε ki ŋuøh isenpol i yøbe binib saan ki taah mikpøm ki faanh biwiënb bi yøbe, nε bi faakreh.

*San wà siih binib Uwien ya ñunm ya kuum
(Matie 14:1-12; Luk 9:7-9)*

¹⁴ Tø, *Yesu ya yel kpienh ni'ke saan haali uber Herod mønøn tø cii', kimø bi lienh *Yesu bo ki teh San wà là siih binib Uwien ya ñunm nnø nε møkre' bitønkpiib ni. Nøn ne cère' u ŋmøbe mituøm ki teh miyøkm ya bont. ¹⁵ Bitøb lienh ki teh u yé Eli ne. Bitøb mø teh u yé *Uwien ya ñøbonsøknl ten biñøbonsøkntøb bà là te uyo bo nnø nε. ¹⁶ Herod cii'

* **6:11** Sufmbø bo kí kpakpaare itaan ya tengunku ya tingi si: nà ke ji tu unil la, ní yé u'yaar nε, na ji yé uba yaar.

*Yesu ya gber ma nnə nε ki ye: «N là cère' bi tükre'
San wà ya yul nnə wən nε mëkre' bitenkpiib ni.»

¹⁷ Nà cère' Herod len' nnə si: wən nin u'yul nε
là cère' u'sojambə cuo' San ki lôle' wə tikudəkr ki
pεkn', u'po Herodiyad bo. Kime Herodiyad là yé
Herod ya ninjε Filip ya po nε, nε u taa' wə ki kuən'.
¹⁸ Tə, San təke' Herod ki ye wa ŋməbe sən wə n̄ taa
u'ninjε ya po. ¹⁹ Nen bo nε Herodiyad là nen San ki
yie wə n̄ ku wə, ka n̄ fre, ²⁰ kime Herod là boh San
nε, ki bən ki ye u yé unimən nε, ki yé Uwien ya nil,
nε ka sə u'bo. Herod là cengeh San ya gber la, wa ji
tī bən u maaleh ki teh bà, ama u nín yie wə n̄ li tuu
ki cengeh u'bó nε.

²¹ Ama lidaali liba Herodiyad laa' u li dule nà bo.
Herod maa' uwien wà nnə gəbre' ki baa', nε u tien'
tijier tū yεbe, ki yin' binikpεkpiεkb nin u'sojaciεnb
nin Galile ya tinfənm ya ciεnb bε n̄ baa ki lá ji. ²² Bi
te ki jinh ma nnə nε Herodiyad ya bise baa' ki lá
ŋən' kiciεk bi'kε ya nun bō. Über Herod nin bà kε
jinh u'saan tijier nnə ya yεnm sənge' u'bo. Nε u
təke' ujεfaan nnə ki ye: «Miε nni a yie nà, n̄ de ŋε.»
²³ Nε ki pole' ki ye: «A miε' nni nà kε la, n̄ li de ŋε nε;
haali n̄ yé n'bel ya gbiirm bolm mile mənən la,
n̄ li tuo.»

²⁴ Nε ujεfaan nnə ŋεn' ki tī niire' u'naa ki ye:
«N'naa, n̄ li təke wə kí ye wə n̄ de nni ba?» Nε u
təke' u'bise ki ye: «Təke kí ye a yie San wà siih binib
Uwien ya ŋunm nnə ya yul nε.»

²⁵ Nε u pək ki liεbe' ki kən'i ya tāan bo ubər Herod
saan, ki təke' wə ki ye: «N yie itāan yie bo á tükre
San wà siih binib Uwien ya ŋunm nnə ya yul nε
ki kpien kikensenk ni kí de nni.» ²⁶ U len' nnə ma
nnə, nε n̄ saa' ubər Herod ya yεnm ki gbien'. Ama u

pole' bicεnb ya nun bó ma nnə nən nε cère' wa yie'.
27 Nεn saan nε u sən' soja uba i ya tāan bo wə n̄ jo kí
 t̄l gε kí tükre San ya yul n̄. Nε soja nnə jon' lipεkl ni
 ki t̄l cuo' San ki tükre' liyul, **28** ki kp̄ien' kikεnsen̄k
 ni, ki lá de' ujεfaan nnə. Nε u'mə taa' ki t̄l de' u'naa.
29 San ya panpaankaab cii' n̄ te nnə, nε ki baa' ki
 lá yuure' u'gbεnεnt, ki t̄l sube'.

Yesu jin' linigociεnl liba

(Matie 14:13-21; Luk 9:10-17; San 6:1-14)

30 T̄o, *Yesu ya tondb liεbe' ki taan' u'saan, nε
 ki t̄ke' w̄ bi tien' n̄ kε nin bi wəkn' binib n̄ kε.
31 Binib mə te n̄'saan ki yεbe, biba joh, bitob liεbeh.
 Nεn bo nε wən nin u'panpaankaab ḥa laa' fεnm
 mənən bε n̄ ji jier. Nε u t̄ke' bε ki ye: «Cère mεn
 t̄l bure nib ḥa te n̄ saan kí t̄l n̄ li te ti'ba kí fuore
 waamu.» **32** Nεn saan nε bi kən' buñerbu ki bure'
 bi'baba nib ḥa te n̄ bō.

33 Ama binib laa' bi cubn' n̄ bō, b̄a yεbe bεnde'
 bε nε ki ñen' idu kε ni, ki sen' ki kp̄ie' ki baa' ni'saan
 nin bε. **34***Yesu baa' ki ñen' buñerbu ni uyo w̄a nnə
 nε ki laa' linigociεnl liba. Nε ki muɔ' bε micεcεkm
 cεen, kime bi te t̄en ipe yà ḥa ñməbe w̄a kpaah yε nε.
 Nεn bo nε u cin' ki t̄keh bε tigber t̄u yεbe. **35** Uwien
 benh w̄u n̄ k̄ ma nnə nε u'panpaankaab baa' ki lá
 t̄ke' w̄ ki ye: «Ti te ñien ḥa te n̄ saan nε, nε uwien
 mə benh w̄u n̄ k̄ ma n̄, **36** cère binib bie n̄ n̄ jo
 mudufifirmu nin itengbaan yà k̄kuɔ n̄ie saan n̄
 ni kí t̄l de niba kí ji.» **37** Nε u t̄ke' bε ki ye: «Ninbi
 bugben de bε mεn bε n̄ ji.» Nε bi niire' w̄ ki ye: «A
 yie t̄l ñen iwentun kobiile ya tuonl ya paaku nε kí
 de kpənə kí lá de bε, bε n̄ ñmən-ii?» **38** Nε u niire' bε
 ki ye: «Ni ñməbe kpənə uñε? Jo mεn kí liike.» Nε bi

bure' ki tĩ liike', ki liebe' ní ki lá tøke' wø ki ye: «Ti ñmøbe kpønø uñun nin ijøn ile nε.»

³⁹ Nε u tøke' u'panpaakaab ki ye bε ní cère binib nnø ke ní kèlé timøsøngt bo icøk icøk. ⁴⁰ Nε bi kèkèle' icøk icøk binib piñunñun nin binib kokobk. ⁴¹ Nen saan nε u yuure' kpønø uñun nin ijøn ile nnø, ki yaare' ki liike' paaki, nε ki faare' Uwien, ki køkuø', ki taa' ki de' u'panpaankaab bε ní gbiire binib nnø kε. Bi gbiire' ijøn ile nnø mø ki tĩ taa' ki de' bi'kε. ⁴² Bi'kε ñmøn' ki gbo', ⁴³ nε bi tantaan' kpønøjenjent nin tijønjenjent tà sien' nnø, ki gbien' ikpøncub piik nin ile. ⁴⁴ Binib bà jin' tijier nnø bijøb là te itur iñun nε.

*Yesu cuonh miñunm bo
(Matié 14:22-33; San 6:15-21)*

⁴⁵ I ya tåan bo nε *Yesu wøbn' u'panpaankaab ki ye bε ní liebe kí kø buñerbu nnø kí liere wø usen kí puore miñunciemn ya gbaatøl kí jo Bøtsayida ya du ni ñø wøn bugben ní cèbe linigol nnø lè ní kun. ⁴⁶ U cèbe' linigol nnø ma nnø nε ki don' lijuøl bo wø ní tĩ kàare.

⁴⁷ U'panpaankaab joh ma nnø ní tĩ biire' ki laa' buñerbu nnø te miñunm ya siik ni nε; nε *Yesu te liwel bo u'baba. ⁴⁸ U laa' kutafaaku tobreh bε, ní faa bi'bo ki gbien' ba ji li fre kí kùre. Ukuojemuøyo nε u cuonh miñunm bo ki joh bi'saan ki tĩ nekn' bε ki benh wø ní gèbre. ⁴⁹⁻⁵⁰ Bi laa' unil cuonh miñunm bo ma nnø bi maaleh ki teh ní yé ufønfend nε. Bujewaanbu cuo' bε ki gbien' nε bi wuure'.

Nε u tøke' bε i ya tåan bo ki ye: «Cuo men ni'ba, Min *Yesu nε, la sen men jëwaanbu.» ⁵¹ Nε ki køn' bi'saan buñerbu ni. U køn' buñerbu ni nε kutafaaku nnø go. Nε ní bøke' bε ceeen. ⁵² Bi'yønm

là libe' ma nnə nε cère' ba bende' u taa' kpənə ki tien' miyəkm ya bonn nà nnə ya tingi.

*Yesu cère' biwiənb faake' Genesaret ya tinfənm ni
(Matié 14:34-36)*

⁵³ Yesu nin u'panpaankaab t̄i baa' miñunciemn ya gbaatəl, Genesaret ya tinfənm ni, ki ñen' buñerbu ni, nε ki lòle' bù. ⁵⁴ Bi ñen' buñerbu ni uyo nnə nε binib bende' *Yesu i ya tāan bo. ⁵⁵ Nε ki tiinh ki joh mitinfənm nnə ni ni'ke saan, ki tukeh biwiənb inagən bo. Bi cii' u te nà saan la, nε bi taah bε ki joh u'saan. ⁵⁶ U jon' iducəncien ni bii itengbaan ni la, bi taah biwiənb nε ki lá siendeh binib taakeh nà saan, ki gbáanh wə ki teh wə ní cère biwiənb ní mε u'lierku ya ñəgbən baba. Bà kε mε' u'lierku ya ñəgbən nnə ke faake' nε.

7

*Yesu nin Sufmbε ya yaajεbok ya gber
(Matié 15:1-9)*

¹*Farisiənmbε nin *Yiko ya wənwəknb biba ñen' Yerusalem bó, ki baa' ki lá taan' *Yesu saan. ² Bi laa' *Yesu ya panpaankaab biba jinh inəbənjəkn, ni'tingi si: ba nire' ki paan' iyaajεbok ye ma bo.

³ Tə, *Farisiənmbε nin Suftəb ke pε bi'yaajεbok bo nε. Ba nire' ki paan' bi'yaajεbok ye ma bo la, ba ní ji jier. ⁴ Nε bi ñen' kidaak ki baa' ka səkre' bi'ba ki paan' bi'yaajεbok ye ma bo la, ba ní ji jier. Bi liebe' ki ñməbe iyaajεboktə mə i yεbe: tən tiñunñuwənt nin icùən nin tikur ya sən ya cəndm.

⁵ Nε *Farisiənmbε nin *Yiko ya wənwəknb nnə niire' *Yesu ki ye: «Bε tien' a'panpaankaab ḥa pε ti'yaajεbok ye ma bo?» ⁶ Nε u jiin' bε ki ye: «Ninbi

iñuən ilele ya nibε, Uwien ya ñəbonsəknl Esayi là len' ni'gber ma nnə, u là ŋməbe imòn nε. U là len' ki ye Uwien ye:

«Binib bie pəkeh nni buñəbu ni nε,
bi'yεnm ŋa neke n'saan.

⁷ Bi pukeh nni fənm nε,
ki wəknh binib iyaajəbok baba..»

⁸ Nε *Yesu tí təke' bε ki ye: «Ni wiənh *Uwien ya wəbl, nε ki boh iyaajəbok.» ⁹ Nε ki tí təke' bε ki ye: «⟨Ninbi ya bùol, kí wiε *Uwien ya wəbl, kí paan ni'yaajəbok bo ŋa faa-a!⟩ ¹⁰ Kime Moyis là len' ki ye: «Li boh a'naa nin a'baa», ki tí len' ki ye: «Unil təke' u'naa bii u'baa liñəbonbil la, bε ní ku wə.» ¹¹ Ama ninbi wəknh binib ki cèreh bi lienh ki teh bi bi li de bi'naambε nin bi'baambε nà nnə, ji yé ⟨kɔrban nε⟩ ba ji li fre kí de bε nε. Kɔrban ya tingi si: ní yé Uwien yaann nε. ¹² Nen bo, ninbi nε cèreh ba toreh bi'naambε nin bi'baambε. ¹³ Nnə nε ni taah ni'yaajəbok ki lèbeh Uwien ya gber, ki təkeh yɛ ni'təb ki nəbreh, ki teh tibontər ten tuu nə tù yεbe.»

*Tibont tà kuəndeh unil tijəknt
(Matie 15:10-20)*

¹⁴ Yesu tí yin' linigol nnə, nε ki təke' bε ki ye: «Ni'ke ní li cengeh n'bó ŋɔ kí cii n li təke nε tigber tà nə ya tingi. ¹⁵ Tibont tà koh unil ya ñəbu ni ŋa ní fre kí kuən wə jəknt. Tà ñəh u'fəl ni nnə, tun nε kuəndeh wə tijəknt. ¹⁶ [Wà ŋməbe litubl la, wə ní cii.]»*

¹⁷ U siere' ki dàan' linigol nnə ki tī kɔn' iden iba ni. U ya yo nε u'panpaankaab niire' wə mikpenjənm nnə ya tingi. ¹⁸ Nε u təke' bε ki ye:

* ^{7:16} Bi kpiε' ki kəle' tigbont tà nnə ya tuba ni migbiirm 16 ŋa te tu'ni.

«Ni'mo ɳa laan bie ki bən tibont ya tingi nε-εε? Na bən ki ye tibont tà koh unil ya ñəbu ni ɳa n̄ fre kí kuən wə jøknt-ii? ¹⁹ Kime ta koh u'fèl ni, tù koh u'puoku ni nε, nε u joh kunincenku ki ñendeh tù.» *Yesu len' nnə ma nnə, u wuən' ki ye jier tuba ɳa kùə nε.

²⁰ U tí ye: «Tibont tà ñeh unil ya fèl ni nnə, tun nε kuəndeh wə tijøknt. ²¹ Kime tibonbiert ñeh unil ya fèl ni nε. Tun si: iyənmaalbiere nin lisənsəndl nin bunasubu nin linikul ²² nin linaŋmaal nin un-unføke nin mibierm nin milerkjim nin fənfənm nin mituom nin isuk nin tigbengt nin mijørtetem. ²³ Tibonbiert tuu ke ñeh unil ya fèl ni nε, ki kuəndeh wə tijøknt.»

*Upii uba teke' Yesu ki jin', ka yé Suf
(Matié 15:21-28)*

²⁴ *Yesu siere' ni'saan, nε ki jon' Tir ya tinfənm ni. U kən' iden iba ni, ka yé uba n̄ bende kí ye u te ni'saan ama wa fre' ki bøle' u'ba. ²⁵ Tə, upii uba là te mitinfənm nnə ni usən pol ɳaake u'bise. U cii' *Yesu bó, nε ki baa' i ya tåan bo ki lá gbaan' u'nintuəli. ²⁶ Upii nnə ɳa yé Suf, bi maa' wə Siri ya tinfənm ya kəle wà bi wù Fenisi nnə ni nε. U gbáan' *Yesu ki ye wə n̄ ɳore usən pol wà ɳaake u'bise nnə. ²⁷ Nε *Yesu təke' wə ki ye: «Cère mubumu n̄ ji kí gbo kí yaan, kime na mən be n̄ taa mubumu ya jier kí wie isəngbøle.» ²⁸ Nε upii nnə ye: «Yonbdaan, n̄ yé imòn nε, ama isəngbøle jinh mubumu ya jieyɔyøl yà luh tingi ni nnə nε.» ²⁹ Nε *Yesu təke' wə ki ye: «A'ñəbonmən mənl lie bo, li jo, usən pol nnə dàan' a'buk ɳø.»

30 U liebe' ki kun', ki tĩ baa' ki laa' usenpol nnø mœnbe ki dàan' u'buk ñø, kĩ dø kuduku ni.

Yesu cère' ugbaanlenteb uba faake'

31 *Yesu tí siere' Tir ya tinfenm ni, ki ñen' Sidøn ya du ni, ki jon' Galile ya ñuncienm ya kèle wà te mitinfenm mà bi yih mè Idu Piik nnø bó. **32** Tø, binib biba tuke' ugbaanlenteb uba ki baa' u'saan, ki gbáan' wø ki ye wø ñ taa u'nuø kí paan u'bo. **33** Ne *Yesu taa' wø ki ñen' linigol nnø ni, ki jon' ugbe, ki taa' u'nøbii ki tuun' ugbaan nnø ya tub ni, ki sii' tininsent ki me u'lønl, **34** ki yaare' ki liike' paaki, ki fuore' ki jiin', ne ki ye «Efata,» ni'tingi si: «Ñere.»

35 Ne u'tub ñere'i ya tåan bo, u'lønl mø tøbre', ne u cin' ki lienh mœnmœnm. **36** Ne *Yesu kpøkpø' bi'bo ki ye bi la tøke uba. Nin u kpøpø' bi'bo ma ke nnø, bi tøreh ki kpaandeh tø ne. **37** Ñi cuo' binib miyøkm ki tĩ kende' ne bi lienh ki teh: «U teh nà ke nnø mœn ne, haali ki tĩ cøreh igbaan mœnøn ciih, ki cøreh bilenteb mø lienh.»

8

Yesu tí jin' linigocienl liba (Matie 15:32-39)

1 I ya døn ne, linigocienl liba tí taan' *Yesu saan. Ba ñmøbe niba be ñ ji, ne u yin' u'panpaankaab ki tøke' be ki ye: **2** «Linigol lie nø ñmøbe nni micecekm cœen ne. Bi te n'saan ma wienta sø. Ba ji ñmøbe niba be ñ ji. **3** Biba ñen' ní fønføkm ne. N cøbe' be bi kunh ka jin' niba la, bi li tĩ døre usen ni.» **4** Ne u'panpaankaab jiin' wø ki ye: «Ti te ñien ña te nà saan ne. Ñme li fre kí lø tijier nië saan kí de binib bie ke be ñ ji kí gbo?» **5** Ne u niire' be ki ye: «Ni

ηməbe kpənə uŋε?» Ne bi ye: «Uole.» ⁶ Ne u təke' linigol nnə ki ye lè n̄ kèle tingi ni, ne ki yuure' kpənə ulole nnə, ki faare' Uwien, ki kəkuɔ' ki taa' ki de' u'panpaankaab, bε n̄ gbiire linigol nnə. Ne bi taa' ki gbiire' bε. ⁷ Bi ηməbe mujenwawaamu muba mə. Ne u yuure' mu'mɔ, ki faare' Uwien, ne ki ye bε n̄ taa mu'mɔ kí gbiire linigol nnə. ⁸ Bi'ke ηmən' ki gbo', ne bi tantaan' tijenjent tà sien' nnə, ki gbien' ikendən ilole. ⁹ Binib nnə là li baq̄ ten.itur inan. Neñ saan ne u cèbe' bε, ¹⁰ ne wən nin u'panpaankaab kɔn' buñerbu i ya tāan bo ki bure' Dalmanuta ya tinfənm bó.

*Bi yie Yesu n̄ tien miyəkm ya bonn
(Matié 16:1-4)*

¹¹ *Farisiənmbε baa' ki lá cin' ki niɛh nin *Yesu miniɛm. Bi yie bε n̄ biike wə ne ki təke' wə ki ye wə n̄ tien miyəkm ya bonn nà li wuən kí ye u'tuəm ñen' Uwien saan ne. ¹² *Yesu fuore' ki jiin', ne ki təke' bε ki ye: «Bε tien' fənfennə ya nib bie nuunh bε n̄ le miyəkm ya bonn-i? N təkeh ne imən ne, ba n̄ le yəkm ya bonn niba.» ¹³ Ne ki siere' bi'saan ki liebe' ki kɔn' buñerbu ki joh wə n̄ t̄i puore miñunciənm.

*Yesu lienh Farisiənmbε nin Herod ya kpənə ya
ñəke bō
(Matié 16:5-12)*

¹⁴ Tə, Yesu ya panpaankaab là sunde' ka tuke' kpənə. Kpənə uba kpein ne là te bi'saan buñerbu ni. ¹⁵ *Yesu kpəkpε' bi'bo ki ye: «Li bən mən *Farisiənmbε nin Herod ya kpənə ya ñəke bō.» ¹⁶ Ne bi təkeh təb ki teh: «Ta tuke' kpənə ma nnə ne cere u len' nnə.»

¹⁷ *Yesu bənde' bi təkeh təb ki teh bà, ne ki niire' bε ki ye: «Bε tien' ni təkeh təb ki teh na tuke' kpənə?

Na laan bie ki freh ki sekndeh tibont ne-εε? Bii na ciih tu'tingi ne? Ni'yenm bie ki liibe ne-εε? ¹⁸ Ni ημοbe inun, be tien' na lenh-i? Ni ημοbe itub, be tien' na ciih-i? Na tiən, ¹⁹ n là taa' kpənə uŋun ki kəkuə', ki gbiire' binib itur iŋun ma nnə, ni là tantaan' nà sien' nnə ki gbien' ikpencub ubien wà ne-εε?» Ne bi ye: «Piik nin ile.» ²⁰ Ne u liebe' ki niire' be ki ye: «Na tiən n là taa' kpənə ulole ki kəkuə', ki gbiire' binib itur inan ma nnə, ni là tantaan' tijenjent tà sien' nnə ki gbien' ikendən ubien wà ne-εε?» Ne bi ye: «Ilole.» ²¹ Ne u ye: «Na laan bie ki ciih tibont ya tingi ne-εε?»

Yesu likre' ujuən uba Betsayida ya du ni

²² Yesu nin u'panpaankaab t̄i baa' Betsayida ya du ni, ne bi tuke' ujuən uba ki baa' *Yesu saan, ki gbáan' wə ki ye wə n̄ taa u'nuə kí m̄e wə. ²³ *Yesu cuo' u'nuə, ne ki dère' wə ki n̄en' udu ni, ki sii' t̄iñinsent, ki sèkn ujuən nnə ya nun, ki taa' u'nuə ki paan' u'bo, ki niire' wə ki ye: «A lenh nibonni?» ²⁴ U likre', ne ki ye: «N lenh binib ama bi naan isiin ne ki cuonh.» ²⁵ Ne *Yesu liebe' ki taa' u'nuə ki pi' u'nun bó, u faake' ne ki t̄uore' ki ηεbe' inunbii ki caan' ki ji lenh tibont ke mənmənm. ²⁶ Ne *Yesu t̄ke' wə ki ye wə n̄ li kun ki la liebe udu nnə ni*.

Pier len' ki ye Yesu yé Uwien ya Nigendkē Kristo (Mati 16:13-20; Luk 9:18-21)

²⁷ *Yesu nin u'panpaankaab siere' ni'saan ki bure' iduwawaale yà te ka fōke nin Sesare Filip ya tinfənm nnə bó. Bi joh ma nnə ne u niire' be ki ye: «Binib lienh ki teh n yé ηme ne?» ²⁸ Ne bi jiin' wə ki

* **8:26** Bi kpie' ki kele' tigbənt tà nnə ya tuba ni n̄ kele' ki ye: «La t̄i kele nil tigber nnə udu ni ne.»

ye: «Biba lienh ki teh a yé San wà siih binib Uwien ya ñunm nε. Bitob lienh ki teh a yé Eli nε. Bitob mɔ lienh ki teh a yé *Uwien ya ñobonsəknb ya uba nε.» ²⁹ Nε u niire' bε ki ye: «Ninbi nín teh n yé ñmε nε?» Nε Pier jiin' wɔ ki ye: «A yé Uwien ya Nigendkε Kristo nε.» ³⁰ Nen saan nε *Yesu kpεkpε' bi'bo ki ye bi la tɔke nil u yé udaan wà.

*Yesu len' u'kuum nin u'mekrm bó
(Matie 16:21-28; Luk 9:22-27)*

³¹ Ni ya puoli bó nε Yesu cin' ki tɔkeh u'panpaankaab ki teh: «Nì kpe Unil ya Bije n̄ ji ijend kí gbien nε. *Sufmbε ya cienb nin bitɔtuɔrcienb nin *Yiko ya wɔnwɔknb li wie u'gber, kí ku wɔ, nε wienta daali wɔ n̄ mɛkre bitɛnkpiib ni.» ³² U tɔke' bε tigber nnɔ tù wien nε. Nen saan nε Pier taa' wɔ ki jende', ki t̄ kɔn' nin wɔ ki ye u la lienh ki teh nnɔ. ³³ Ama *Yesu jiɛbe' ki liike' u'panpaanketɔb nε ki tiɛn' Pier bo ki ye: «Paare n'puoli, Satan. Kime a'yɛnmaale ḥa ñen' Uwien saan, i yé binib yi nε.» ³⁴ Nε ki yin' linigol nin u'panpaankaab ki tɔke' bε ki ye: «Unil yé wɔ n̄ paan n'bo la, u la tɔnge u'ba, wɔ n̄ li yuunh u'dɔpɔnpɔn ki bukeh ki paakeh n'bo. ³⁵ Kime wà ke yé wɔ n̄ fie u'miel la, wɔn nε li kpo kí juore fɛnm. Ama wà ke li tuo kí kpo min nin tigbemənmənt tuu bo nnɔ, wɔn nε li le limiel. ³⁶ Unil laa' uñendun wuu ni ya bont ke ḥɔ ki t̄ luo' limiel la, u laa' bε ya kpεle nε? ³⁷ Unil li taa bà kí p̄e kí teke u'miel-i? ³⁸ Unil ye min nin n'gber ñməbe wɔ ife fɛnfennɔ ya nib bà ḥa cuube Uwien saan, ki yé bibierdənb nnɔ saan la, udaan mɔ lá li ñməbe nni ife nε uyo wà Unil ya Bije lá li baa ní nin Uwien

ya tondb, wə n̄ li ñmøbe u'Baa Uwien ya kpieke nnɔ.»

9

¹ U tí tøke' bε ki ye: «N tøkeh nε imòn nε, ninbi bà se niε saan nɔ ya biba li lε Uwien ya bøl we ní nin mituɔm nε kí yaan kí kpo.»

Yesu ya gbεnεnt lèbre' (Matie 17:1-13; Luk 9:28-36)

² Iwien iluob gèbre', nε *Yesu taa' Pier nin Saak nin San ki jende' ki t̄i don' lijøføføkrl liba bo bi'baba. U'gbεnεnt lèbre' bi'nun bø, ³ nε u'wøngolkaar pende' kponkpon, ki windeh tein. Uba ña te uñendun wuu ni kí fre kí tien kukpelcièku kù n̄ li p̄ien nnɔ. ⁴ Nε bi laa' Eli nin Moyis puo' u'saan bi tøkeh tigber. ⁵ Nen saan nε Pier tøke' *Yesu ki ye: «Cεnbaa, ti te niε saan ma nɔ, n̄ mɔn nε. Cère tí pø ininbon ita, sin liba, Moyis liba, Eli mɔ liba.» ⁶ Pier ña ben u li len kí ye bà, kimε bujewaanbu cuo' wɔn nin bipanpaanketøb nnɔ ki gbién'-a.

⁷ Kutewølgbønku kuba baa' ki pibn' bi'bo, nε bi cii' unièke uba bø kutewølgbønku nnɔ ni u ye: «N'Bijε sɔ nɔ, n yíe wɔ, li cengeh mεn u'bø.» ⁸ I ya tāan bo nε bi jiøbe' ki liike', ka ji laa' nitɔ, bi laa' *Yesu baba nε se bi'saan.

⁹ Bi jiinh lijuøl nnɔ ya tingi ma nnɔ, nε *Yesu kpεkpε' bi'bo ki ye bi la tøke uba bi laa' nà nɔ kí t̄i baa uyo wà Unil ya Bijε li mεkre bitønkpiib ni nnɔ. ¹⁰ Nε bi tuo' u ye ma nnɔ, ama ki ji niireh tøb ki teh u ye wɔ n̄ ye ba nε ki ye «kí mεkre bitønkpiib ni?» ¹¹ Nε ki niire' wɔ ki ye: «Bε bo nε Yiko ya wɔnwøknb lienh ki teh Eli li baa nε kí yaan Kristo n̄ baa ní?»

12 Nε u jiin' bε ki ye: «Eli li mənbe kí kpiε kí baa kí lá tūore tibont kε nε kí yaan. Ama ní nín tien' mila ki liebe' ki kεle' *Uwien ya gbənku ni ki ye binib li jènde Unil ya Bije kí gbien, kí yuən wə? **13** N təkeh nε nε, Eli baa' ní njo. Nε bi tien' wə bi yíe ma bo. Bi tien' wə ten ní kεle' ma u'bo *Uwien ya gbənku ni nnɔ nε.»

*Yesu nɔre' usənpol kibuk kiba saan
(Mati 17:14-21; Luk 9:37-43)*

14 Tɔ, *Yesu nin u'panpaankaab bita nnɔ t̄i baa' u'panpaanketəb saan, nε ki laa' linigocienl se ki guən' bε. *Yiko ya wənwaəknb biba mə te, ki nieh nin bε miniem. **15** Linigol nnɔ laa' *Yesu i ya tāan bo ma nnɔ, nε ní cuo' bi'ke miyəkm cεen. Nε bi sen' ki jon' ki t̄i fuonde' wə. **16** Nε u niire' u'panpaankaab ki ye: «Ninbi nin ben nieh bε bo?»

17 Nε linigol nnɔ ni, uje uba təke' wə ki ye: «Cənbaa, n tuke' n'buk nε ki baa' a'saan. Usənpol uba nε njaake k̄e, ki tien' k̄e ulentəb. **18** U cuo' k̄e nà saan la, u gbəbreh k̄e nε, nε kuñinsenjujuku puubeh kí'ñəbu bó, kí n̄mənh iñin, ki'gbənənt mə tereh. N gbáan' a'panpaankaab be n̄ nɔre usənpol nnɔ, nε ba fre'.» **19** Nε *Yesu təke' bε ki ye: «Ninbi fənfənnɔ ya nibε, na teke' Uwien ki jin'. N li wuəke ni'saan kí t̄i kpaan mila nε? N li n̄məbe sukla ni'bo kí t̄i kpaan mila nε?» Nε ki ye: «Taa mən kibuk nnɔ ní.»

20 Nε bi taa' k̄e ki baa' u'saan. Usənpol nnɔ laa' *Yesu ma nnɔ nε ki cère' kí'gbənənt n̄oh pepebu, kí lu' ki bindeh, kuñinsenjujuku puubeh kí'ñəbu bó. **21** Nε *Yesu niire' kí'baa ki ye: «Nì cin' k̄e ma ní wuəke'-aa?» Nε ki'baa ye: «Nì cin' k̄e haali kí'buwaam ni nε. **22** U səbe ki gbəbreh k̄e umu nin

miñunm ni nε, ki nuunh wɔ ní ku kè. A li fre la, á muɔ te micecekm kí tore tε.» ²³ Nε *Yesu ye: «Bε tien' a ye n li fre la? Wà teke' ki jin' ḥa ní gbele niba.» ²⁴ Nε kibuk nnɔ ya baa wuure' i ya tāan bo ki ye: «N teke' ḥε ki jin', tore nni, kime n'tekjim ne pɔre' nni.»

²⁵ *Yesu laa' linigol nnɔ tiinh ki taakeh ní, ne u tien' usenpol nnɔ bo ki ye: «Usenpol wà teh binib igbaanlenteb nnɔ n tókeh ḥe nε, dàan kibuk kie, ki la ji ní ḥekn kè lidaali liba.» ²⁶ Usenpol nnɔ wuure', ne ki cère' kibuk nnɔ ya gbənent ḥoh pepebu, ne ki dàan' kè. Kì dɔ ki naan utenkpii, ne binib bà yεbe ye kì kpo'-a! ²⁷ Ama *Yesu cuo' ki'nuɔ ki fin' kè. Nε kì fii' ki sere'.

²⁸ *Yesu kun' ma nnɔ ne u'panpaankaab niire' wɔ bi'baba bo ki ye: «Bε tien' tinbi ḥa fre' ki ḥore' usenpol nnɔ?» ²⁹ Nε u jiin' bε ki ye: «Yie ya senpol ya bol wɔn, ikaare baba ḥa ní la, bonn ḥa te kí fre kí ḥore' yè.»

*Yesu tì len' u'kuum nin u'mekrm bɔ
(Matie 17:22-23; Luk 9:43-45)*

³⁰ Yesu nin u'panpaankaab siere' ni'saan, ne ki cuon' ki cāare' Galile ya tinfenm. *Yesu ḥa yie uba ní li bɛn u te nà saan, ³¹ kime u yie wɔ ní wɔkn u'panpaankaab nε. U tóke' bε ki ye: «Bi li taa Unil ya Bijε kí ḥukn binib, bε ní ku wɔ. Ama wienta daali u li mɛkre bitenkpiiib ni.» ³² U'panpaankaab ḥa cii' u'lenm nnɔ ya tingi ne ka kaabe' bε ní niire wɔ mɔ.

*Nme yé unikpekpiék-i?
(Matie 18:1-5; Luk 9:46-48)*

³³ Yesu nin u'panpaankaab tǐ baa' Kapernawum ya du ni, ne ki kɔn' kuduku kuba ni. Bi te kuduku nnɔ ni ma nnɔ, ne u niire' bε ki ye: «Ni bi niɛh bε

bo usen ni?» ³⁴ Nε bi se ki ñmin, kime bi bi nieh ticient bo ne usen ni. ³⁵ Nen saan ne u kèle' ki yin' u'panpaankaab piik nin bile nnø ke, ne ki tøke' bø ki ye: «Unil yé wø ñ li yé usenlier la, wø ñ tien u'ba bi'ke ya gbaarkε, kí li yé bi'ke ya tonsønl.» ³⁶ Nε ki taa' kibuk kiba ki sien' bi'siik ni, ki yuure' kè ki bibe', ki tøke' bø ki ye: ³⁷ «Wà ke teke' kibuk tøn kiε n'yel bo la, u teke' min ne. Wà ke teke' nni la, na yé u teke' min ne, u teke' wà søn' nni ní nnø ne.»

*Wà ña nen te la, u se ti'ciøk bø ne
(Luk 9:49-50)*

³⁸ Nen saan ne San tøke' wø ki ye: «Cønbaa, ti laa' unil uba u ñuøh isønøl binib saan a'yel bo. Wa pø ti'bo ma nnø ne ti pien' wø.» ³⁹ Nε *Yesu ye: «La ji ñ pien wø men, kime nil ña ñ fre kí tien miyøkm ya bonn n'yel bo ñø kí pøk kí len n'bo nà bre i ya tåan bo. ⁴⁰ Wà ña nen te la, u se ti'ciøk bø ne. ⁴¹ N tøkeh ne imøn ne, wà ke de' ne kiñunyibuok ki ye ni yé Kristo yaab ma nnø ne la, wa ñ lúo u'suul fiebu.»

*La cère ubaan uba ñ tûre Uwien ya søn
(Matie 18:6-9; Luk 17:1-2)*

⁴² «Ama ibaan yà teke' nni ki jin' nø, unil cère' i'ni uba tûre' Uwien ya søn la, bi bi taa' linèciønl, ki jøn' u'tule ni, ki ture' wø ki wiø' miñunciønm ni la, nø bi li tu udaan bo. ⁴³ A'nuø ne cèreh a biih la, cere wù. A ñmøbe unuø uba ñø ki laa' limiel là ña ñmøbe gbenm la, nø tu nin á li ñmøbe inuø ile, ñø kí kø umucøciøn wà ña ñ kpiin ni. ⁴⁴ [Ni'saan, «Mu ña ñ kpiin. Ininbieb yà ñmønh tigbenønt mø ña ñ kpo.】* ⁴⁵ A'taal ne cèreh a biih la, cere lè. A ñmøbe

* **9:44** Bi kpiø' ki kèle' tigbønt tà nnø ya tuba ni migbiirm 44 ña te tu'ni.

litaal liba ḥo ki laa' limiel là ḥa ḥməbe gbenm la, n̄ tu nin á li ḥməbe itàan ile, ḥo kí kɔ umu wà ḥa n̄ kpiin ni. [⁴⁶ Ni'saan, «Mu ḥa n̄ kpiin. Ininbieb yà ḥmənh tigbenent mə ḥa n̄ kpo.»]† ⁴⁷ A'nunbu n̄ cèreh a biih la, likre bù. A ḥməbe bununbu buba ki kɔn' Uwien ya bel ni la, n̄ tu nin á li ḥməbe inun ile, ḥo kí kɔ umu wà ḥa n̄ kpiin ni. ⁴⁸ Ni'saan, «Mu ḥa n̄ kpiin. Ininbieb yà ḥmənh tigbenent mə ḥa n̄ kpo.»

⁴⁹ «Umu n̄ li cère unil ke n̄ ḥmaake tən miyaam. ⁵⁰ Miyaam yé nibonn nà mən n̄. Ama m̄i saa' ka ji ḥme la, niba ḥa te kí ji n̄ fre kí ḥmaake m̄. Ní li ḥme tən miyaam, kí li ḥme nin təb.»

10

Uwien taan' nà la, nil la bore n̄è (Matie 19:1-12; Luk 16:18)

¹ *Yesu siere' n̄i'saan, n̄e ki jon' Sude ya tinfənm mà te Suden ya kpenpuol bó nnə ni. Inigol tí taan' u'saan, n̄e u tí wəkn' b̄e tən u tí n̄ teh ma bo.

² *Farisiembə biba nekn' wə ki yíe b̄e n̄ biike wə, n̄e ki niire' wə ki ye: «Ujə ḥməbe usen wə n̄ wiə u'po-oo?» ³ Ne u niire' b̄e ki ye: «Moyis là ye ní li teh mila?» ⁴ Ne bi ye: «Moyis là ye ujə yíe wə n̄ wiə u'po la, wə n̄ kele kugbənku kí de wə kí wuən kí ye u wiə' wə.» ⁵ Ne *Yesu ye: «Ni'yufaa bo n̄ cère' Moyis là kele' ki ye ní li teh nnə. ⁶ Ama micincinm, uyo wà Uwien là n̄en' uŋendun wuu nnə, «u là n̄en' ujə nin upii n̄. ⁷ Nen n̄ cère' ujə kuən' upii la, u li dàan u'naa nin u'baa, ⁸ n̄e bən bile nnə n̄ taan kí tien unibaab.» Nnə n̄e ba ji te nib bile, bi ji yé unibaab n̄. ⁹ Tə, Uwien taan' nà la, nil la bore n̄è.»

† 9:46 Liike 9:44.

10 Bi tĩ baa' iden nε u'panpaankaab mə liεbe' ki niire' wə tigber nnə bo. **11** Nε u jiin' bε ki ye: «Ujε wà wle' u'po, ki tĩ kuən' upiita la, ujε nnə yé ujenaŋmaa nε u'po ukpiiek nnə bo. **12** Upii wà fii' u'ce saan, ki tĩ kun' ujetə la, upii nnə yé upiinaŋmaa nε.»

*Yesu nin mubumu
(Matie 19:13-15; Luk 18:15-17)*

13 Tə, binib tukeh mubumu, ki bàareh *Yesu saan njo wə ní me mü, nε u'panpaankaab kənh nin bε. **14** U laa' bi kənh nin bε ma nnə, na nmaake' wə, nε u təke' bε ki ye: «Cère men mubumu mü ní li bàareh n'saan. La piendeh mü men, kime binib bà te ten mubumu nε si Uwien ya bel. **15** N təkeh nε imὸn nε, wà ke ḥa teke' Uwien ya bel ya gber kibuk yaam la, wa ní kɔ li'ni.» **16** Nεn saan nε u yuunh mubumu nnə, ki taah u'nuo ki paakeh mu'bo, ki teh mü Uwien ya mənm.

*Ufāadaan uba ya gber
(Matie 19:16-30; Luk 18:18-30)*

17 *Yesu siereh uyo wà nnə, nε ujε uba sen' ki baa' ki lá gbaan' u'nintuɔli, ki niire' wə ki ye: «Cenbaa wà mən, n li tien mila kí lε limiel là ḥa n̄məbe gbenm-i?» **18** Nε *Yesu niire' wə ki ye: «Bε tien' a yih nni wà mən-i? Uwien baba ḥa ní la, uba ḥa mən. **19** A bən iwəb yà ye: «La ku nil, ki la teh naŋmaal, ki la suh, ki la nendeh nib bo, ki la jinh nib, kí li boh a'naa nin a'baa nnə.» **20** Nε ujε nnə ye: «Cenbaa, n boh ni'ke haali n'buwaam ni nε.» **21** *Yesu liike' wə, u'yεn̄m sənge' u'bo, nε u təke' wə ki ye: «Nibonn niba nε pɔre' nε. Jo kí tĩ kuore a n̄məbe tibont tà kε nnə, ki taa ilike nnə kí de bicecεkdεnb, kí li n̄məbe lifaal paaki bó, njo kí baa kí lá paan n'bo.» **22** *Yesu

len' nnɔ ma nnɔ, nɛ ujɛ nnɔ saa' u'nun bó, ki siere' ki bure' nin uyensaa, kime u ɲmɔbe lifaal ki gbien'.

²³*Yesu jiɛbe' ki liike' u'panpaankaab, nɛ ki tɔke' bɛ ki ye: «Nì faa ki gbien' nin binib bà ɲmɔbe lifaal nnɔ n̄ kɔ Uwien ya bel ni.» ²⁴U len' nnɔ ma nnɔ, nɛ miyɔkm cuo' u'panpaankaab ceeɛn, nɛ u tí tɔke' bɛ ki ye: «N'bumu, Uwien ya bel ni ya kɔm faa ceeɛn nɛ. ²⁵Nì faa nin ufàandaan n̄ kɔ Uwien ya bel ni ki cen' ńokma n̄ càare mikpelpienbonm ni.» ²⁶Nì tùɔre' ki beke' bɛ ceeɛn, nɛ bi tɔkeh tɔb ki teh: «O, nì te nnɔ la, ɲme li fre kí ɲmere?» ²⁷*Yesu caan' bi'bo inun, nɛ ki tɔke' bɛ ki ye: «Binib nɛ ña n̄ fre, Uwien wɔn ña n̄ gbɛle niba, u li fre kí tien n̄'ke.»

²⁸Ne Pier tɔke' wɔ ki ye: «Tinbi wɔn la, ti dàan' tibont kɛ ne ki paan' a'bo-a!» ²⁹Ne *Yesu ye: «N tɔkeh nɛ imòn nɛ, unil wà ke dàan' u'den bii u'ninjiɛb bii u'ninsiɛb bii u'naa bii u'baa bii u'bumu bii u'kpàan min nin tigbemɔnmɔnt bo la, ³⁰u li le iden nin ninjiɛb nin ninsiɛb nin naambɛ nin mubumu nin ikpàan, ni'ke bolm kobk fɛnfɛnɔ, ama u li le ijend mɔ. Ne uyo wà we n̄ nnɔ, u lá li le limiel là ña ɲmɔbe gbenm. ³¹Bisenlierb lá li paan puoli ki yɛbe. Puoli bó yaab mɔ lá li liere usen ki yɛbe.»

*Yesu tí len' u'kuum nin u'mekrm bó nta bo
(Mati 20:17-19; Luk 18:31-34)*

³²*Yesu nin u'panpaankaab doh Yerusalɛm bó, nɛ u le usen. Bi joh ma nnɔ u'panpaankaab ya yɛnm saa' ne bujewaanbu cuo' bà mɔ pe u'bo nnɔ. Nen saan nɛ u tí yin' u'panpaankaab piik nin bile nnɔ u'ba saan nɛ ki cin' ki tɔkeh bɛ nà li t̄ tu wɔ ni'bó. ³³U tɔke' bɛ ki ye: «Li cengeh mɛn, ti doh Yerusalɛm bó nɛ. Ti t̄ baa' la, bi li taa Unil ya Bijɛ

kí ḥukn bit̄tuɔrciɛnb nin *Yiko ya wɔnwaknb, bε n̄ bu wɔ tibuur, kí ye u kpε mikuum, kí taa wɔ kí ḥukn bà ḥa yé Sufmbε. ³⁴ Bi li lè wɔ, kí cεre u'bo tiñinsent, kí n̄ wɔ inalebe, kí yaan kí ku wɔ, ne wienta daali wɔ n̄ mɛkre bit̄enkpiib ni.»

*Saak nin San ya miebu
(Matie 20:20-28)*

³⁵ Tɔ, Sebede ya bijieb Saak nin San nɛkn' Yesu, ne ki tɔke' wɔ ki ye: «Cenbaa, ti yé á tuo kí tien ti li mie ḥe nà ne.» ³⁶ Ne u niire' bε ki ye: «Ni yé n̄ tien ba ne kí de ne?» ³⁷ Ne bi ye: «A lá jin' a'bεl la, á cère ti'ni uba n̄ li ke a'nojie bó, utɔ mɔ n̄ li ke a'nɔgen bó.» ³⁸ Ne u ye: «Na bɛn ni miɛh nibonn nà. Ni li fre kí ji n li ji ijend yà nnɔ-ɔɔ?» Bii ni li fre kí kɔ n li kɔ micɛcɛkm mà ni nnɔ ni-ii? * ³⁹ Ne bi ye: «Ti li fre.» Ne u ye: «Imɔn, ni li ji n li ji ijend yà nnɔ, ki li kɔ n li kɔ micɛcɛkm mà ni nnɔ ni. ⁴⁰ Ama binib bà li kèle n'nojie nin n'noȝen bó nnɔ wɔn, na yé min ne li gɛnde bε. Uwien ne li de mifɛnm nnɔ u bonde' mɛ ki ble' binib bà nnɔ.»

⁴¹ U'panpaankaab piik bà sien' nnɔ cii' Saak nin San tɔke' wɔ ki ye bà, ne bi'benku ni cin' ki beh bi'bo. ⁴² Nen saan ne u yin' bε u'ba saan ki tɔke' bε ki ye: «Ni bɛn n̄ te ma uñendun wuu ni. Bà yé idu ya bɛrb wɔbrndeh i'nis ne, ne bà ḥmɔbe ticien tɔn wɔngeh bε bi'tuɔm kpε ma bo. ⁴³ Na n̄ li te nnɔ ninbi ni. Ni'ni wà yé wɔ n̄ li yé ucien la, wɔ n̄ tien u'ba ni'tonsɔnl. ⁴⁴ Ni'ni wà yé wɔ n̄ li yé usenlier la, wɔ n̄ tien u'ba ni'ke ya yonb. ⁴⁵ Kimε Unil ya Bijε ḥa baa' uñendun wuu ni bε n̄ sɔn kí de wɔ. U baa' wɔn

* **10:38** Yesu taa' tinennent tule ne ki wuɔn' ijend nnɔ yεbe ki kpε ma bo. Tun si: kí n̄u kijendyiek ni bii kí lùo ijend ni.

nε n̄ sɔn kí de binib, kí kpo ηɔ kí dε binib bá yεbe kí wιε.»

*Yesu likre' Bartime
(Matie 20:29-34; Luk 18:35-43)*

⁴⁶ *Yesu nin u'panpaankaab t̄ ba' Seriko ya du ni. Bi ñeh u'ni uyo wà nnə nε linigocienl paan' bi'bo. Ujuɔn uba kε sengbaal ki miεh, bi yih wɔ Bartime, u yé Time ya bije. ⁴⁷ U cii' bi ye Nasaret ya *Yesu nε gεbreh, nε u cin' ki wuureh ki teh: «Yesu, *Dafid ya yaabile, muɔ nni micecekm.»

⁴⁸ Linigol nnə t̄engeh u'bo ki teh wɔ n̄ njmile, ama u t̄uɔreh ki wuureh nε ki teh: «*Dafid ya yaabile, muɔ nni micecekm.» ⁴⁹ Nε *Yesu sere' ki ye: «Yin wɔ men ní.» Nε bi yin' wɔ ki t̄oke' wɔ ki ye: «Cuo a'ba! Fii kí sere, u yih ηε.»

⁵⁰ Nε u wiε' u'liεrgbenku, ki fii' wukbu, ki baa' *Yesu saan. ⁵¹ *Yesu niire' wɔ ki ye: «A yíe n̄ tien ba kí de ηε?» Nε u ye: «Cenbaa, n yíe n̄ likre nε.» ⁵² Nε *Yesu ye: «Li joh, a'tekjim nε ηmien' ηε.» U likre' i ya t̄aan bo, nε ki paan' *Yesu bo.

11

*Binib kpiεkreh Yesu u t̄ kɔn' Yerusalεm ni
(Matie 21:1-11; Luk 19:28-40; San 12:12-19)*

¹ *Yesu nin u'panpaankaab t̄ neke Yerusalεm ki tuo' Bεtifaaje nin Betani ya du. I te Olifi ya siin ya juəl bó nε. Bi t̄ tuo' ni'saan ma nnə, nε u sɔn' u'panpaankaab ni bile ² ki t̄oke' bε ki ye: «Li joh men udu wà te inun bó nɔ ni. Ni t̄ kɔn' u'ni la, ni li pɔk kí lε unjuunfanfaan uba lùo. Uba n̄a laan jèke' wɔ. Ní lore wɔ kí taa ní. ³ Unil niire' nε ki ye bε tien' ni

loreh wə la, ní ye: «Yonbdaan nε ciεke wə. U li jiin wə ní fεnfεnno wuə.» »

⁴ Bi bure', nε ki t̄i laa' uŋuunfanfaan nnə lùo iden iba saali bunañəbu saan ki nεke usən. Nε bi cin' ki loreh wə. ⁵ Binib bà se ní'saan nnə ya biba niire' bε ki ye: «Ni teh ba sə? Be tien' ni loreh uŋuunfanfaan wuə nə?» ⁶ Nε bi jiin' bε *Yesu bi ye bε ní ye ma nnə. Nε binib nnə cèbe' bε bi bure', ⁷ ki tuke' uŋuunfanfaan nnə ki baa' *Yesu saan, nε ki taa' bi'lier ki paan' u'bo, *Yesu jèke'. ⁸ Nen saan nε biba taah bi'lier ki pèreh usən ni ki yεbe. Bitəb kəh kumuəku ni, ki bεreh tifər ki mə lá pèreh. ⁹ Bà le usən nnə nin bà pε puoli nnə kε wuureh ki teh: «Osana * , Uwien ya mənm ní li te wà we ní Yonbdaan ya yel bo nnə bo. ¹⁰ Uwien ya mənm ní li te ti'yaaje *Dafid ya bəl là we ní nnə bo. Osana, Uwien wà te paaki bó.»

¹¹ Tə, *Yesu t̄i baa' Yerusaləm, ki kən' Uwien ya duku[†] ya luo bo, ki liike' tibont kε. Uwien benh wù ní kə ma nnə, nε wən nin u'panpaankaab piik nin bile nnə n̄en' ki bure' Betani ya du bó.

*Yesu wiε' bukənkənbu buba miŋùum
(Mati 21:18-19)*

¹² Kutaaku faa', nε *Yesu nin u'panpaankaab n̄en' Betani ya du ni ki bure'. Bi joh ma nnə nε mikòn̄m t̄i cuo' wə. ¹³ U laa' bukənkənbu buba t̄i se fənfəkm ki ȳməbe tifər. Nε u jon' wə ní t̄i liike u li le niba bu'bo bii wa ní le. U t̄i baa' bu'nintuəli, ki laa' tifər baba nε bu'bo. Kime na là yé kənken ya lònlùonyo. ¹⁴ Nε u təke' busubu nnə ki ye: «Uba ȳa

* **11:9** Liike Matie 21:9. † **11:11** Liike Matie 12:5.

ji li lε bil liba a'bo fiebu.» Nε u'panpaankaab cii' u len' ki ye bà.

*Yesu ɳɔre' binib Uwien ya duku ya luo bo
(Mati 21:12-17; Luk 19:45-48; San 2:13-22)*

¹⁵ Yesu nin u'panpaankaab tī baa' Yerusalem. Nε *Yesu kɔn' Uwien ya duku ya luo bo, ki cin' ki ɳuɔh binib bà kuɔreh tiwɛnt nin bà daanh tiwɛnt nnɔ ki ñendeh; ki tureh bilikkpendb ya teb nin bà kuɔreh inenjel nnɔ ya biemu ki gbɔbreh. ¹⁶ Wa cereh nib tukeh wɛnt ki gɛbreh Uwien ya duku ya luo bo.

¹⁷ Nεn saan nε u tɔke' bε ki ye:

«Nì kεle' *Uwien ya gbɔnku ni ki ye:
«Bi li yin n'duku inibol kε ya kaare ya duku nε»,
ama ninbi taa' kù ki tien' binasub ya tantaanbùol nε.»

¹⁸ Bitɔtuɔrciɛnb nin *Yiko ya wɔnwɔknb cii' *Yesu tien' ma bo. Nε bi nuunh bi li tien ma kí ku wɔ, ama ki ji fenge wɔ. Kime u'wɔknm sɔnge linigol nnɔ ya yɛnm cεen nε. ¹⁹ Nì juore' ma nnɔ, nε *Yesu nin u'panpaankaab tī siere' udu nnɔ ni.

*Yesu wiɛ' bukənkənbu bùa miŋùum nnɔ kuore'
(Mati 21:20-22)*

²⁰ Kuteŋjesənsənku, nε bi cuonh ki gɛbreh bukənkənbu nnɔ saan, ki laa' bù kuore' paaki ki tī ci' tingi. ²¹ Nε Pier tiere' nà wun tien', nε ki tɔke' *Yesu ki ye: «Cenbaa, liike, a wun wiɛ' bukənkənbu bùa miŋùum nnɔ, kuore'-a!» ²² Nε *Yesu tɔke' bε ki ye: «Teke mεn Uwien kí ji. ²³ N tɔkeh nε imòn nε, unil wà ke li tɔke lijuɔl lie kí ye lè n̄ fii kí tī lu miñunciɛnm ni, ki teke' ki jin' ki ye n̄ li tien ten u len' ma bo, ka maaleh milele la, n̄ li tien nnɔ nε. ²⁴ Nεn bo nε n tɔkeh nε ki teh ni mie' Uwien nibonn nà ke ni'kaare ni la, n̄ li du kí ye ni

laa' nε ηɔ, nε ni li mɔnbe kí lε nε. ²⁵ Uyo wà ni te ki kàareh, kí lá tiere ki ye uba ηməbe nε tigber tà kε la, ní fère udaan ηɔ ni'Baa wà te paaki bó nnɔ mɔ ní fère nε ni'biil. [²⁶ Ama na fère' ni'tɔb la, ni'Baa wà te paaki bó mɔ ηa ní fère nε.]»‡

Bi niire' Yesu wà de' wɔ usen wɔ n̄ tien u teh nà nɔ?
(Matie 21:23-27; Luk 20:1-8)

²⁷ Yesu nin u'panpaankaab tí liebe' ki baa' Yerusalɛm ni. *Yesu kɔn' ki cuonh Uwien ya duku ya luo bo, nε bitətuɔrcienb nin *Yiko ya wənwəknb nin *Sufmbε ya ciεnb baa' u'saan, ²⁸ ki niire' wɔ ki ye: «A ηməbe usen á tien a teh nà nɔ-ɔɔ? Ηme nε de' ηε usen á tien nε?» ²⁹ Nε u ye: «N'mɔ li niire nε iniire iba kpein nε. Ni fre' ki jiin' nni la, n'mɔ li tɔke nε n ηməbe usen wà ki teh n teh nà nɔ. ³⁰ San là siih binib Uwien ya ñunm ma nnɔ, Ηme nε là de' wɔ usen-i? Uwien bii binib nε? Tɔke nni mɛn.»

³¹ Nen saan nε bi tɔkeh tɔb ki teh: «Ti ye Uwien nε de' wɔ usen la, u li niire tε kí ye: <Be tien' ta là teke' wɔ ki jin'-i?> ³² Ta n̄ fre kí ye binib mɔ sɔ.» Bi fenge linigol nnɔ mɔ, kimɛ bi'ke tuo' ki ye San là cinbe ki yé *Uwien ya ñɔbonsɔknl nε. ³³ Nε bi tɔke' *Yesu ki ye: «Ta bɛn.» Nε u'mɔ ye: «N'mɔ ηa bɛn, ka n̄ tɔke nε wà de' nni usen n̄ tien n teh nà nɔ mɔ.»

12

Bikpàab bà bre ya kpənjɛnm
(Matie 21:33-46; Luk 20:9-19)

¹ Ni ya puoli bó nε *Yesu pɔn' bε mikpənjɛnm ki ye: «Ujε uba nε là ηməbe bukpàabu, ki caan' bukpàabu nnɔ ni tisir tà bi taah tu'bii ki ηeh fɛn

‡ **11:26** Bi kpiε' ki kele' tigbɔnt tà nnɔ ya tuba migbiirm 26 ηa te tu'ni.

nnø, nε ki bεke' ki linde' bù, ki gbin' kubùoku kùa bi li ñmengeh isibii nnø bu'ni, ki caan' kin-inbentaak bu'ni, ki taa' bù ki guun' bikpàab biba, nε ki bure' usen. ² Uyo wà isibii nnø tì ben' nnø, nε u søn' utonsønl uba bikpàab nnø saan, wø nì tì teke wøn ukpedaan ya bò ní. ³ Utornsønl nnø tì baa' nε bi cuo' wø ki ñi', ki ñore' wø, u liebe' inuøkuon. ⁴ Ukpèdaan nnø tì søn' utonsøntø bi'saan. Nε bi tì ñinñi' ki cube' u'yul, ki susuke' wø. ⁵ Utí liebe' ki søn' utonsøntø bi'saan. Wøn tì baa' ma, bi ku' wø nε. U liebe' ki sønsøn' bitonsønb bi'saan bi yεbe, bi tì ñinñi' biba, ki kuku' bitøb. ⁶ U'bijø baba nε ji sien' u'saan, u yíe u'bijø nnø ceeen. Nε u føre' ki søn' wø bi'saan, ki maaleh ki teh u yé u'bijø ma nnø, bi li tì bo wø nε. ⁷ Ama bikpàab nnø laa' u'bijø nnø we ní ma nnø, nε bi tøke' tøb ki ye: «Wøn nε yé u'faajil, cère mèn tì ku wø ñø lifaal nnø ní juore tì'yaal.» ⁸ Nε bi cuo' wø ki ku', ki ñen' ki tì wie' kpøgbaal.

⁹ «Tø, ukpedaan nnø li tien mila? U li baa kí lá ku bikpàab nnø nε, kí taa bukpàabu nnø kí guun' bikpetøb. ¹⁰ Na kaan' *Uwien ya gbønku ni nì kele' nà saan ki ye:

«Litènl là bidumøb wie' lè nnø,
len nε lá tien' litenkpièkl là co kuduku nnø nε-ee?

¹¹ Yonbdaan nε tien' nnø,

nε nì ñmøbe kuñuørku ti'nun bò.» »

¹² *Sufmbø ya ciønb bønde' ki ye *Yesu pøn' bøn nε mikpenjenm. Nøn bo nε bi'nun móñ bø ní cuo wø, ama bi fenge' linigol nnø nε ki siere' ki dàan' wø.

*Sesa ya lenpolike
(Matie 22:15-22; Luk 20:20-26)*

13 Bi sən' *Farisiεnmbε biba nin ubər Herod yaab ya biba *Yesu saan bε ní tī dəle wə, wə ní len kí ləle u'ba. **14** Bi tī baa' ne ki təke' wə ki ye: «Cenbaa, ti bən ki ye a təkeh tigbəmənt ne, ka fənge uba, ka boh uba ki cən' u'tə. A wəngeh te Uwien ya sən mənmənm ne. Tə, ti ɣməbe usən tī li pəh lənpo ki dienh uberciən Sesa bii ta ɣməbe?* Tī li pəh bii ti la pəh?»

15 *Yesu bən ki ye bi yé iñuən ilele ya nib ne, ne ki təke' bε ki ye: «Bε tien' ni bïkreh nni? Taa mən milikbim miba ní n liike.» **16** Bi taa' ní; ne u niire' bε ki ye: «ɣme ya nənnənku nin u'yel te mi'bo?» Ne bi ye: «Ubergiən Sesa.» **17** Ne u təke' bε ki ye: «Taa mən nà yé Sesa yaann kí de Sesa, kí taa nà mə yé Uwien yaann, kí de Uwien.» U len' nnə ma nnə ne ní cuo' bε miyəkm cəen.

*Bitenkpiib ya mekrm ya gbər
(Matie 22:23-33; Luk 20:27-40)*

18 Ní ya puoli ne Saduseyεnmbε biba baa' *Yesu saan. Bən ne lienh ki teh bitenkpiib ɣa ní məkre nnə. **19** Bi təke' wə ki ye: «Cenbaa, Moyis là kəle' yiko ki de' tε ki ye: Unil ya ninjε kpo' ki cère' u'po, ka ɣməbe buk la, wə ní kere ukpopii nnə, kí maa mubumu kí de u'ninjε wà kpo' nnə.» **20** Tə, ninjεb bilole biba ne là te, ne ukpiεk lá kuən' upii, ki kpo', ka maa' buk. **21** Wà tə u'bo nnə kere' ukpopii nnə ki mə kpo' ka maa' buk. Wà mə tə wən bo nnə mə kere' wə ki mə kpo' ka maa' buk. **22** Bijəb bilole nnə ke tien' nnə ki kpo' ka maa' buk. Upii nnə mə tī fəre' ki kpo'. **23** Tə, bitenkpiib lá məkre' uyo wà la, ɣme

* **12:14** Liike Matie 22:17.

li si upii nnø? Kimε bi'ke bilole kuøn' wø ki tø bøn' nε.»

²⁴ Nε *Yesu jiin' bε ki ye: «Na bøn nà kele' *Uwien ya gbønku ni ya tingi, ka bøn Uwien ya tuøm kpe ma bo. Nøn ne cøreh ni tøreh. ²⁵ Bitønkpiib lá mεkre'la, jøb ña nì kuøn piib, piib mø ña nì kun cør. Bi li te tøn Uwien ya tøndb ne paaki bø. ²⁶ Bitønkpiib ya mεkrm mën la, na kaan' Moyis ya gbønku ni nà saan Uwien là len' nin Moyis kuføtuku kuba saan kù teknh umu ka wih nnø nε-εε? U là tøke' Moyis ki ye: «Min ne yé *Abraham nin *Isaak nin Sakøb ya Wien.» ²⁷ Uwien ña yé tønkpiib ya Wien, u yé bà fuobe ya Wien ne. Ninbi lienh ki teh bitønkpiib ña nì mεkre ma nnø ni tøre' kpelkpel ne.»

*Li le wøbl yé wøbkpiøkl-i?
(Matie 22:34-40; Luk 10:25-28)*

²⁸ *Yiko ya wønwøknl uba là te ni'saan ki cii' bi niøh nin tøb ma, ne ki laa' *Yesu jiin' bε mønmønm ma bo. U nøkn' *Yesu ki niire' wø ki ye: «Iwøb ke nni li le yé likpiøkl-i?» ²⁹ Nε *Yesu jiin' wø ki ye: «Liwøbkpiøkl si: «Ninbi Israyøl yaabε, li cengeh mën: Yonbdaan Uwien baba ne yé Yonbdaan. ³⁰ Li yie a'Yonbdaan Uwien nin a'føl ke nin a'tetem ke nin a'yønmaale ke nin a'tuøm ke.» ³¹ Liwøbl là tø si: «Li yie a'tø tøn a yie a'ba ma bo.» Wøbl liba ña te ki gøbre' lie ya wøbl.»

³² Nε u tøke' *Yesu ki ye: «Cønbaa, a tøke' tigbømønt ne. A tøke' ki ye Yonbdaan Uwien yé Uwenbaabe ne, uba ña te ki pukn' u'bø ma nnø, tø te ne. ³³ Unil yie Uwien nin u'føl ke nin u'yønmaale ke nin u'tuøm ke, ki yie u'tø tøn u yie u'ba ma bo la, nøn ne møn ki cøn' wø nì li taah tiwønt ki teh ituøre ki wøndeh ki dienh Uwien nin mipum ke ya bol.»

34 *Yesu laa' u len' nin mibεnm, nε u tøke' wø ki ye:
«ŋa føke nin Uwien ya bel.» Nεn gèbre' ma nnø, uba
ŋa ji kaabe' ki niire' *Yesu niire ki pukn'.

*Uwien ya Nigεndkε Kristo nin Dafid ya gbεr
(Matie 22:41-46; Luk 20:41-44)*

35 *Yesu là te Uwien ya duku ya luo bo, ki wøknh
binib Uwien ya gbεr ma nnø, nε ki niire' bε ki
ye: «Nì tien' mila *Yiko ya wønwøknb lienh ki teh
Uwien ya Nigεndkε Kristo yé *Dafid ya yaabil-i?

36 Mifuoñanm là cère' *Dafid bugbøn len' ki ye:
<Yonbdaan Uwien tøke' n'Yonbdaan ki ye:
Kèle n'nøjie bø,
ki tø baa uyo wà

n li cère á te a'nennεndb bo litaal.»

37 *Dafid mønøn là yin' Uwien ya Nigεndkε Kristo
u'Yonbdaan la, u ji tien' mila ki liebe' ki yé u'yaabil-
i?» Linigocienl cengeh *Yesu ya gbεr, nε nì ŋme lè
cεen.

*Li bøn mεn Yiko ya wønwøknb bø
(Matie 23:1-36; Luk 20:45-47)*

38 Yesu wøknh bε Uwien ya gber, nε ki tøkeh bε ki
teh: «Li ben mεn *Yiko ya wønwøknb bø. Bi yíe bε
ní li guoh tiliεrgbengt nε ki gaakeh, ki yíe binib nì li
gbaandeh ki fuondeh bε mudaamu ni, **39** ki yíe bε nì
li kaah binikpεkpιεkb ya kànkàan itáan ya dur ni
nin tinacent ni. **40** Ben nε jinh ki pendeh bikpopiib,
ki kàareh nì wuøkreh, ki bøndeh binib ya nun bø.
Nøn bo nε Uwien li tøøre kí døre bi'tub cεen.»

*Ukpopiicεcεkdaan uba ya pum
(Luk 21:1-4)*

41 Tø, *Yesu kε ki nøke Uwien ya pum ya likkpi-
enbùol, nε ki likeh linigol nnø kpιendeh len ilike

ma bo. Bifàadεnb bà yεbe bàareh ki kpien'endeh ilike len i yεbe. ⁴² Ukpopiicekdaan uba mə baa' ki lá kpien' milikbim mile ma baa' gbɔnku kuba mənɔn. ⁴³ Ne *Yesu yin' u'panpaankaab ki tøke' bε ki ye: «N tøkeh ne imòn ne, ukpopiicekdaan wuɔ kpien' ilike ki cεn' bà ke kpien' nno. ⁴⁴ Kimε bi'ke de' ka pøkre' bi'like ya pøkl. Ama wɔn yé ucækdaan ne, ki tonde' u ñmøbe nà ke nno ki lá kpien'.»

13

Bi lá li bere Uwien ya duku (Matie 24:1-2; Luk 21:5-6)

¹ *Yesu siere' Uwien ya duku ya luo bo ki ñen', ne u'panpaankaab ni uba tøke' wɔ ki ye: «Cεnbaa, liike iten yie gbenge ki kpe ma bo-a! Liike bi taa' yε ki mən' tidur tù ñmøbe kuñuɔrku ma bo-a!» ² Ne u tøke' wɔ ki ye: «A laa' tiducient tuu no-ɔɔ? Bi lá li bere tu'ke ne, tenl liba mənɔn ña lá li juore kí li pe tøl bo.»

Ijend ya yo lá li te ma bo (Matie 24:3-14; Luk 21:7-19)

³ Yesu jon' ki tø kèle' Olifi ya siin ya juøl bo, Uwien ya duku ya nuun bó, ne Pier nin Saak nin San nin Andre baa' u'saan bi'baba, ki lá niire' wɔ ki ye: ⁴ «Tøke tε, tibont nno ke lá li tien uyo wà? Ku le døku ba li wuɔn kí ye uyo nno baa'.» ⁵ Ne u cin' ki tøkeh bε ki teh: «Li ben mən, ki la cère uba n tuln ne. ⁶ Kimε binib lá li baa ki yεbe kí li ñmøbe n'yel ki teh bi yé min ne, kí tuln binib bà yεbe. ⁷ Ni lá cii binib tøh lituøl kənkənm ni bii fənfəkm la, ni la cère ni'fəl n li tiinh. Kimε tu ya bont ke li tien ne kí yaan, na laan yé gbengbenyo. ⁸ Kimε linibol liba

li jèke linibotol. Libel liba ya nib mə li jèke libetol yaab. Kitink li jènge buol, buol. Mikòn mə li lu. Nǐ li te tən imerwién ya cincinm nε.

⁹ «Ninbi bən wən, li bən mən. Bi lá li cuo nε kí jon tibuur, kí nǐ nε itáan ya dur ni. Min bo, bi lá li tuke nε kí jo tibuur idu ya ciənb nin biberb saan. Nnə nε ni li yé n'mòn kunb bi'saan. ¹⁰ Bi li kpaande tigbəmənmənt tuu inibol kε saan nε kí yaan. ¹¹ Bi cuo' nε ki jon' tibuur la, ni la pək kí li yəke ni li len kí ye bà. Uyo nnə lá baa' la, *Mifuoñaanm nε li təke nε ni li len kí ye bà. Na yé ninbi nε li len, *Mifuoñaanm nε li len. ¹² U ya yo nε unil li kuore u'ninjε, bε ní ku wə. Baa mə li kuore u'buk, bε ní ku kε. Mubumu mə li fii kí sere mu'naambə nin mu'baambə bo, kí cère bε ní ku bε. ¹³ Min bo nε binib kε li nən nε. Ama wà kε li mǐnde kí li ȳməȳməbe kí tī fɔre nnə, wən nε li ȳməre.»

*Nibonn nà ȳməbe ijuəke ya gber
(Matié 24:15-28; Luk 21:20-24)*

¹⁴ «Ni li lε ijuəke ya bonn nà saah tibont tà kε mən nnə se na bi li sere nà saan. (Wà kε kàanh la, wə ní li ciih ni'tingi.) Uyo nnə lá baa' la, bà li te Sude ya tinfənm ni nnə, bε ní sen kí jo ijuən bó. ¹⁵ Wà te kudulekaaku ya paaki la, u la jiire kí kə iden ni, kí taa niba. ¹⁶ Wà mə te ikpàan bó la, u la liebe kí kun, wə ní tī taa u'liergbenku. ¹⁷ U ya yo bipiib bà punbe nin bà ȳməbe mubumu mùa ȳaanh, li ȳməbe micęcękm nε. ¹⁸ Li kàareh mən, Uwien la cère nè ní tien kusenañuəku. ¹⁹ I ya dən binib li ji ijend kí gbien. Haali uŋendun ya cincinm kí lá baa fənfənnə, nib ȳa laan jin' i ya jend ya bol, ka ji lī li ji yè fiebu. ²⁰ Yonbdaan ȳa bi kùore' ijend nnə

ya wien bo la, uba mənən ḥa bi li ḥməre. U gènde' binib bà nnə bo nε cère' u kùore' iwien nnə bo.

²¹ «U ya yo unil təke' nε ki ye: ‹Liike mən, Uwien ya Nigendkε Kristo te nies saan, bii u te nies bó la, ni la tuo. ²² Kime bitonnənmənkunb li baa. Biba li ye bi yé Uwien ya Nigendkε Kristo nε. Bitəb li ye bi yé *Uwien ya ḥəbonsəknb nε. Bi li tien micincilm ya bont nin miyəkm ya bont, kí tuln binib. Bi li nuunh ní tuo' la, bε ní tuln Uwien gènde' binib bà nnə mənən nε. ²³ Ninbi li bən mən. N kpiε' ki təke' nε tigber nnə ke ḥo.»

*Unilya Bijε ya baam ya gber
(Matie 24:29-31; Luk 21:25-28)*

²⁴ «Ama, ijend nnə ya yo gèbre' la, uwien li b̄like, unjmaal ḥa ji li wien,

²⁵ Iñmaabii li cecere kí lu, tibont tā ḥməbe mituəm paaki bó li jènge.

²⁶ U ya yo nε bi li lε Unil ya Bijε te titewəlgbənt ni, ki we ní, ki ḥməbe ufaa nin ukpieke ki gbien'. ²⁷ U ya yo nε u li sən Uwien ya tondb bε ní jo lenpuoli nin nintuəli nin ugən nin ujie bó, kí cin utingbaan uba kí t̄ baa utə, kí taan Uwien gènde' binib bà nnə ke.»

*Bukenkənbu ya kpənjənm
(Matie 24:32-35; Luk 21:29-33)*

²⁸ «Bukenkənbu ya tetem yé mikpenjənm nε ni'bo. Ni lá laa' bù təh isigben, ki bundeh la, ni bən ki ye ní nəke uñalənd nε*. ²⁹ Nnə nε, ni lá laa' tibont tuu teh la, ní li bən kí ye Unil ya Bijε nəkn' ni'nañuən saan ḥo†. ³⁰ N təkeh nε imən nε, tibont

* **13:28** Liike Matie 24:32. † **13:29** Liike Matie 24:33.

nnə ke li tien kí lε fεnfennə ya nib biε ηa laan kpo' ki gben'. ³¹ Kutaaku nin kitink li gben. Ama n'gber tun ηa ηməbe tù n̄ gben.»

*Uba ηa bən lidaali là Unilya Bijε li baa n̄i
(Matie 24:36-44)*

³² «Ama uba ηa bən tibont nnə li tien lidaali là bii uyo wà. Paaki bó, Uwien ya tondb ηa bən. U'Bijε mənən ηa bən, Uwien Baa baba nε bən. ³³ Li bən men ki la gəh, kime na bən uyo nnə. ³⁴ N̄i naan ujε wà joh usen ki təke' u'tonsənb ki ye bε n̄ li likeh u'den mənmənm, ki wuən' wà kε u li sən lituonl là, ki təke' u'nañəguurl ki ye u la gəh, ki yaan ki bure' nε. ³⁵ Nən bo, la gəh men, kime na bən uyo wà ududaan li baa n̄i. U li baa n̄i kutajuəku-uu, kuyəku-uu, ukuojəmuəyo-oo, kutsnjaaku-uu, na bən. ³⁶ Li bən men, ηə u la lá lure kí baa kí lε ni də ki gəh. ³⁷ N təkeh nε nà nə n təkeh binib ke nε, la gəh men.»

14

*Bi kpaan' iyε bε n̄ ku Yesu
(Matie 26:1-5; Luk 22:1-2; San 11:45-53)*

¹ N̄i sien' iwien ile bε n̄ jele *Sufmbε ya Pak ya nacenku. U ya yo nε bi ηmənh kpənə wà ηa ηməbe n̄oke. *Bitətuərciənb nin *Yiko ya wənwəknb nu-unh bi li tien ma kí bəle kí cuo *Yesu kí ku wə, ² nε ki təkeh təb ki teh: «Ti la cuo wə men kunacenku nnə ya yo. Ti cuo' wə u ya yo la, udu ya nib li kpre.»

*Upii uba wule' Yesu ya yul bo lefina
(Matie 26:6-13; San 12:1-8)*

³ Tə, *Yesu là te Betani ya du ni, Simən ujend den ki jinh tijier. U jinh uyo wà nnə nε upii uba kən'

ní ki tuke lefina uba u'daaku faa cεen alabaat* ya dingl ni, bi yih lefina nnə naar. Upii nnə kpəbre' lidingl nnə ya tule, ki taa' lefina nnə kε ki wuwule' *Yesu ya yul bo. ⁴ Binib bà te ni'saan nnə ya biba ya benku ni ben', nε bi niireh təb ki teh: «Bε tien' u ñɛnde' lefina wuo nə? ⁵ Bi bi li fre kí kuɔre wə kí le nè n gɛbre iwentun kobiita ya paaku kí taa kí gbiire bijiinb-a!» Nε ki kənh nin upii nnə. ⁶ Nε *Yesu ye: «Cère wə men wə n̄ fuore. Bε tien' ni ɳaabeh u'yεnm nə nnə? U tien' nà mən nε ki de' nni-a! ⁷ Bijiinb lì li te ni'saan uyo kε nε. Ni yíe ní tore bε uyo wà la, ni li fre kí tore bε; ama min ɳa n̄ li te ni'saan uyo kε. ⁸ U tien' u li fre kí tien nà nε. U taa' lefina nnə ki wule' n'bo ki kpie' ki bonde' n'gbenent ɳə be n̄ sube nni nε. ⁹ N təkeh nε imòn nε, bi li kpaande tigbəmənmənt tuu uŋendun ni nà saan kε nnə, bi li len u tien' nà nə bó, ɳə binib n̄ li tiən u'bó.»

*Sudas yie wə n̄ kuɔre Yesu
(Mati 26:14-16; Luk 22:3-6)*

¹⁰ *Yesu ya panpaankaab piik nin bile ya uba, bi yih wà Sudas Iskariyət nnə jon' ki t̄l laa' bitɔtuɔrciənb ki ye u li taa *Yesu kí ɳukn bε. ¹¹ Bi cii' nnə ma nnə bi'yεnm sənge' cεen, nε bi pùon' ki ye bi li de wə ilike. Nε u bure' ki t̄l nuunh u li n̄ isen yà kí taa *Yesu kí ɳukn bε.

*Yesu nin u'panpaankaab jele' Sufmbε ya Pak ya
nacenu
(Mati 26:17-25; Luk 22:7-14, 21-23; San 13:21-
30)*

* **14:3** Liike Matie 26:7.

¹² Kpənə wà ḥa ḥməbe ḥəke ya nacenku ya cincindaali, lidaali là bi kòreh *Sufmbə ya Pak ya pefanfaan nnə ne *Yesu ya panpaankaab niire' wə ki ye: «A yé tí tien ḥe kunacenku nnə ya jier lə saan-i?» ¹³ Ne u təke' u'panpaankaab ni bile ki ye: «Ní jo udu bō. Ni t̄i kən' u'ni la, ni li lə ujə uba u tuke liñuncuəl ki cendeh ne. Ní paan u'bo, ¹⁴ kí t̄i kə u li kə iden yà ni nnə ni kí təke udendaan kí ye: ‹Ti'Cenbaa ye wən nin u'panpaankaab li ji kunacenku nnə ya jier ku lə duku ni?› ¹⁵ U li wuən ne lidutətuəl ya paaki ya duciənku kuba bi bonde' kù ḥə, tibont kə te ku'ni. Ní tien tə kunacenku nnə ya jier kun ni.» ¹⁶ Bi bure' ki t̄i baa' udu nnə ni, ne ki laa' *Yesu təke' bə ki ye bi li lə nà kə nnə, ne ki tien' kunacenku nnə ya jier.

¹⁷ Ni juəre' ne *Yesu nin u'panpaankaab piik nin bile nnə baa' ki kən' kuduku nnə ni. ¹⁸ Bi kə ki jinh uyo wà nnə ne u təke' bə ki ye: «N təkeh ne imən ne, ninbi bà te ki jinh n'saan nə ni ya uba ne li kuore nni.»

¹⁹ Bi'yənm saa' ki gbien', ne bi niireh wə jəjə ki teh: «N teh min ḥa ní-a?» ²⁰ Ne u ye: «Ninbi piik nin bile bie ni ya uba ne li kuore nni. Min nin udaan ne taan' ki paan' lisənl ni nə. ²¹ Unil ya Bijə li kpo ten ní kəle' u'bo *Uwien ya gbənku ni ki ye ma bo nnə ne. Ama unil wà li kuore wə nnə ní bre udaan bo. Ba bi maa' wə mənən la, ní bi li tu u'bo.»

Yonbdaan ya jier

(Matie 26:26-30; Luk 22:14-20; 1 Korənt yaab 11:23-25)

²² Bi te ki jinh tijier ma nnə, ne *Yesu yuure' kpənə, ki faare' Uwien, ki kəkuə', ki taa' ki de' bə, ki ye: «Teke mən. Nà sə yé n'gbənənt.» ²³ Ne ki taa'

midaam mɔ, ki faare' Uwien, ki taa' ki de' bɛ, bi'ke ñun'. ²⁴ Nε u tɔke' bɛ ki ye: «Nà sɔ yé n'sèm. Men nε wɔngeh ki teh Uwien cuo' nin binib kujɔtieku. Mĩ li puube binib bà yɛbe ya kpɛle bo.» ²⁵ Nε ki ye: «N tɔkeh nε imòn nε, ma ji li ñu sibii ya daam haali kí tĩ baa lidaali là n li liɛbe kí ñu mɛ midɛfɛnm Uwien ya bel ni.»

*Yesu tɔke' Pier ki ye u li niɛ kí ye wa ben wɔ
(Matie 26:31-35; Luk 22:31-34; San 13:36-38)*

²⁶ Bi gen' Uwien ya yuon ki gben' nε ki ñen' ki don' Olifi ya siin ya juəl bo. ²⁷ Nen saan nε *Yesu tɔke' bɛ ki ye: «Ni'ke li sen kí dàan nni, kimɛ nĩ kele' *Uwien ya gbɔnku ni ki ye: 'N li ku upekpaal nε ipe ke n̄ yere.» ²⁸ Ama uyo wà n li mɛkre bitɛnkpiib ni nnɔ, n li liere nε kí jo Galile.» ²⁹ Nε Pier tɔke' wɔ ki ye: «Bi'ke li sen kí dàan n̄e mɔnɔn la, min n̄a n̄ sen.» ³⁰ Nε *Yesu ye: «N tɔkeh n̄e imòn nε, kuñɔnku kuu a li niɛ bolm mita kí ye n̄a ben nni nε kí yaan ukuoje n̄ muɔ kí lere.» ³¹ Nε Pier ñiikeh ki lienh ki teh: «Haali bi li ku min nin sin ke mɔnɔn la, ma n̄ niɛ kí ye ma ben n̄e.» Nε bitɔb bà sien nnɔ ke len' nnɔ.

*Yesu kàare' ni'ba saan bi yih nè Getsemani
(Matie 26:36-46; Luk 22:39-46)*

³² Tɔ, *Yesu nin u'panpaankaab tĩ baa' niba saan, bi yih nè Getsemani. Nε u tɔke' bɛ ki ye: «Juore men niɛ saan, n̄ jo kí tĩ kàare.» ³³ Nε ki taa' Pier nin Saak nin San ki bure'. Bujɛwaanbu cin' ki kɔh wɔ nε u'yɛnm saah. ³⁴ Nε u tɔke' bɛ ki ye: «N'yɛnm saa' ki tĩ kɛnde' tɛn mikuum nε benh nin nni. Ni'mɔ n̄ juore niɛ saan, ki la gɔh.»

³⁵ U jɛnde' ki jon' inun bó waamu, nε ki pùon' ki kàareh ki teh nĩ li tuo la, Uwien la cère' ijɛnd yie

ya yo ní baa ní, ³⁶ ki lienh ki teh: «O, n'Baa, a li fre kí tien nibonn ke. Cère ijend yie ní jende nni. Ama la cère nè ní li yé min yie nà, cère' nè ní li yé sin yie nà.»

³⁷ U liebe' ní u'panpaankaab bita nnø saan, ki laa' bi dø ki gøh ne, ne u tøke' Pier ki ye: «Simøn, a gøh ne-e? Nø ní fre kí la guøn kukurku kuba mønønni? ³⁸ La gøh men, ki li kàareh øø ki la lu biikm ni. Ni'yønm yie, ama mituøm ne pøre' ne.»

³⁹ Ne ki tí jende' waamu, ki kàare' nin i ya nøbonbaab. ⁴⁰ U tí liebe' ní u'panpaankaab bita nnø saan, ki laa' bi tí gøh ne, kime miguønm ne nønde' be, ba ben bi li jiin kí ye bà.

⁴¹ U tí jon' ki kàare' ki liebe' ní nta bo, ki tøke' be ki ye: «Ni bie ki fuoreh ne ki dø ki gøh-a! Ni døkre'-a! Uyo baa'-a! Bi li taa Unil ya Bijø kí øukn bibierdenb. ⁴² Fii men tí jo. Liike men, wà kuøre' nni nnø nekn' ní øø.»

Yesu ya cuom

(Matié 26:47-56; Luk 22:47-53; San 18:3-12)

⁴³ U laan bie ki lienh ne Sudas u'panpaankaab piik nin bile nnø ya uba nin linigol pøk ki puø' u'bo ki tuke mujusiemu nin ilenben. Bitøtuørcienb nin *Yiko ya wønwøknb nin *Sufmbø ya ciønb ne søn' be ní. ⁴⁴ Sudas wà kuøre' *Yesu nnø tøke' linigol nnø ki ye: «Ni lá laa' n jon' ki tí løkn' wà la, wøn níno. Ní cuo wø, kí tøre kí li øuuke wø ki joh.»

⁴⁵ Tø, Sudas tø baa' ne ki pøk ki nekn' *Yesu ne ki ye: «Cønbaa,» ne ki løkn' wø. ⁴⁶ Ne bi cuo' Yesu. ⁴⁷ Bà te ni'saan nnø ya uba nère' kijusiek ki gø' ki paare' bitøtuørcienb ya ciøn ya tonsønl uba ya tubl. ⁴⁸ Ne *Yesu tøke' bà baa' be ní lá cuo wø nnø ki ye: «Ni

Mark 14:49

liv

Mark 14:61

tuke mujusiemu nin ilenben ní lá cuo nni ten n yé udukond ne-a! ⁴⁹ Idaan ke n là te ni'saan Uwien ya duku ya luo bo ne ki wəkn̄h binib, ne na cuo' nni u ya yo. Tə, ni cuo' nni fənfənnə, ŋə nà kele' *Uwien ya gbənku ni nnə nè n tien ne.»

⁵⁰ Nen saan ne u'panpaankaab ke sen' ki dàan' wə. ⁵¹ Unacenfaan uba mə là pə u'bo ki fifike' bukpelbu. Bi ye be n̄ cuo unacenfaan nnə ki t̄ d̄kre nin u'kpelbu, ⁵² ne u dàan' bù ki sen' linil ki bure'.

*Sufmbə ya buur ya cəkl yaab bun' Yesu tibuur
(Mati 26:57-68; Luk 22:54-55, 63-71; San 18:13-14, 19-24)*

⁵³ Bi taa' *Yesu ki jon' bitətuərciənb ya ciən den. Bitətuərciənb ke nin *Sufmbə ya ciənb nin *Yiko ya wənwəkn̄b mə taan' ni'saan. ⁵⁴ Pier pə *Yesu bo, ki te fənfəkm̄ ki t̄ baa' bitətuərciənb ya ciən den, ki kən̄' ki kəlē' biguguurb saan ki lokreh umu. ⁵⁵ Bitətuərciənb nin tibuur ya cəkl yaab ke nuunh bi li dule nà bo kí biin *Yesu ŋə kí ku wə. Bi tien' ma ke ba laa' u'biil. ⁵⁶ Binib ligol nən' u'bo kutonnənku ke ya bol ama bi'gber nnə ŋə cende'. ⁵⁷ Bi'ni biba fii' ki sere' ki nən' u'bo ki ye: ⁵⁸ «Ti cii' u len' ki ye u li bere Uwien ya duku kúa binib mən̄' kù nnə, kí mə kutəku iwien ita, nib ŋə n̄ mə kun.» ⁵⁹ U ya sen ni mənən̄ bi'gber ŋə cende'.

⁶⁰ Bitətuərciənb ya ciən fii' ki sere' binib nnə ke ya siik ni, ne ki niire' *Yesu ki ye: «ŋa n̄ len kí jiin-ii? ɿa ŋməbe tuba á len kí jiin binib bà biindeh ŋə nə-ɔɔ?» ⁶¹ Ne *Yesu ŋmin ka gere'. Bitətuərciənb ya ciən t̄ niire' wə ki ye: «A yé Uwien ya Nigendkə Kristo ne-εε? A yé ti pəkeh wà nnə ya Bije ne-εε?»

62 Nε *Yesu ye: «N yé wən nε. Ni li lε Unil ya Bijε kε Uwien, mituəm kε ya daan ya jie bó, ki li lε u te titewəlgbənt ni paaki bó, ki we ní.»

63 U len' nnə ma nnə, nε bitətuərciənb ya ciən kεre' wən bugben ya lierl†, nε ki ye: «Ta ji nuunh mònkkunl. **64** Ni cii' u suke' Uwien ma bo. Ni maaleh mila?» Nε bi'kε ye u bii' ki kpe mikuum.

65 Bi'ni biba cin' ki cereh u'bo tiñinsent ki taa' kukpelcieku ki pibn' u'nun bó, ki kureh wə, ki təkeh wə ki teh: «Bukre' wà kure' nε.» Nε biguguurb nnə taa' wə nin itənpε.

Pier nie' ki ye wa ben Yesu

(Mati 26:69-75; Luk 22:56-62; San 18:15-18, 25-27)

66 Pier te uluo bo uyo wà nnə, nε bitətuərciənb ya ciən ya piitonsənl uba baa' **67** ki laa' Pier lokreh umu, nε u tūore' ki liike' wə ki ye: «A'mə là te nin Nasaret ya *Yesu wuə nε.» **68** Nε Pier nie' ki ye: «Ma ben, ka cii' a'lenm nnə ya tingi.» Nε ki siere' ki kən' kunakuuku ni. [U ya yo nε ukuojε muə'].‡

69 Upiitonsənl nnə tí laa' wə nε ki tí təke' binib bà te ni'saan nnə ki ye: «Ujε wuə mə yé *Yesu yaab ya uba nε.» **70** Nε Pier tí nie' nle bo.

Nì tí pukn' waamu nε binib bà te u'saan nnə mə təke' wə ki ye: «Nì yé imὸn nε, a yé *Yesu yaab ya uba nε, kimε a'mə yé Galile ya nil nε.» **71** Nε Pier cin' ki niəh ki poleh ki teh: «Ma ben ni lienh unil wà ya gber nə, n nən' la, Uwien la dàan nni» **72** Nε ukuojε pək ki muə' i ya tāan bo ki lere'. Nən saan nε Pier tiere' *Yesu bi təke' wə ma ki ye: «A li nie bolm mita

† **14:63** Liike Matie 26: 65. ‡ **14:68** Bi kpie' ki kəle' tigbənt tà nnə ya tuba ni u ya yo nε ukuojε muə' nja te tu'ni.

kí ye ḥa bən nni nε kí yaan ukuojε ní muo kí lere» nnɔ, nε ki muo' cεen.

15

Bi tuke Yesu kijon' Pilat saan tibuur

(Matie 27:1-2, 11-14; Luk 23:1-5; San 18:28-38)

¹ Ní faa' kutennjesənsənku, nε bitətuərciənb nin *Sufmbε ya ciənb nin *Yiko ya wənwəknb nin tibuur ya cεkl yaab ke kèle' ki bonde' bi li tien ma bo. Bi lôle' *Yesu, nε ki taa' wə ki tǐ ḥukn' Pilat. ² Pilat niire' wə ki ye: «Sin, a yé *Sufmbε ya bər nε-ee?» Nε u jiin' wə ki ye: «Sin nε ye nnɔ.»

³ Tə, Bitətuərciənb nnɔ biin' wə isən yà yεbe ni. ⁴ Nε Pilat tǐ niire' wə ki ye: «Ḥa n̄ len kí jiin-ii? Cenge bi biindeh ḥe mibiinm mà ke ya bol-a!» ⁵ Ama *Yesu ḥa ji jiin' ḥəbonl, nε n̄ cuo' Pilat miyəkm.

Bi bun' Yesu tibuur ki ye u kpε mikuum

(Matie 27:15-26; Luk 23:13-25; San 18:39-19:16)

⁶ *Sufmbε ya Pak ya nacenku ke nacenku ya yo la, Pilat li ḥen lipεkl ya nil wà linigol yíe wə nε kí wiε. ⁷ U ya yo ki laa' ujε uba te lipεkl ni bi yih wə Barabas. Wən nin binib bà là pε u'bo nnɔ là kp̄in' kukpiinku nε ki ku' unil uba. ḥen bo nε bi là pεkn' bε. ⁸ Linigol nnɔ baa' Pilat saan ki təke' wə ki ye wə n̄ tien u tǐ n̄ teh ma kunacenku nnɔ ya yo. ⁹ Nε u niire' bε ki ye: «Ni yíe n̄ wiε nε *Sufmbε ya bər nε-ee?» ¹⁰ U niire' nnɔ, kime u bən ki ye bitətuərciənb ḥməbe kinənk nε *Yesu bo, nən nε cère' bi taa' wə ki ḥukn' wə.

¹¹ Ama bitətuərciənb bən sureh linigol nnɔ nε ki teh bε n̄ təke Pilat wə n̄ wiε bε Barabas. ¹² Nε Pilat tǐ niire' bε ki ye: «Nnɔ la, ujε wà ni yih wə *Sufmbε

ya bər nnə n li tien wə mila?» ¹³ Nε bi wuure' ki ye: «Kpe wə udəpənpən bo!» ¹⁴ Nε Pilat tí niire' bε ki ye: «U téñ ki bii' li lε biil nε?» Nε bi tūreh ki wuureh ki gbiekeh ki teh: «Kpe wə udəpənpən bo!»

¹⁵ Pilat yie wə n sənge bī'yεnm nε ki wiε' Barabas. U cère' u'sojambε ñi' *Yesu inalεbe, nε u taa' wə ki de' bε bε ní tī kpe wə udəpənpən bo.

Sojambε leh Yesu

(Matié 27:27-31; San 19:2-3)

¹⁶ Sojambε nnə taa' wə ki kən' Pilat den uluo bo, nε ki yin' bi'cεkl ya sojambε ke ki taan', ¹⁷ ki taa' kuliermómánku* kuba ki goln' wə, nε ki taa' ikonkon ki lónlòn' uyukpεkprie ki kpεle' u'yul, ¹⁸ nε ki teh tən bi pεkeh wə nε ki teh: «*Sufmbε ya bərə, ti fuondeh ñε-a!» ¹⁹ Ki taah lilenbənl ki kpaakeh u'yul bo, ki cεreh u'bo tiñinsent nε ki gbaandeh u'nun bó ki gòndeh. ²⁰ Bi lè' wə ki tī gben', nε ki gore' kuliermómánku nnə, ki taa' u'wəngolkaar ki jiin' ki goln' wə, nε ki taa' wə ki ñεn' ki bure' bε ní tī kpe wə udəpənpən bo.

Bi kpe' Yesu udəpənpən bo

(Matié 27:32-44; Luk 23:26-43; San 19:17-27)

²¹ Bi joh ma nnə nε ki tī cende' ujε uba bi yih wə Simən, u yé Sirənn ya du ya nil nε, ki ñεn' ikpàan bó ní. U yé Aleksand nin Lufus ya baa nε. Bi cuo' ujε bugbən ki wəbn' wə, wə ní tuke *Yesu ya dəpənpən. ²² Bi taa' *Yesu ki tī baa' niba saan, bi yih nε Golgota, ni'tingi si: «Kuyukpəbku ya Bùol.» ²³ Nε ki taa' midaam mà cuuke' uñəke wà bi yih wù miir nnə ki de' wə ki ye wə ní ñu. Nε u yie' ka

* ^{15:17} U ya yo, bibərb là guoh tiliermónt tà ya daaku faa nε.

ñun'. ²⁴ Sojambε nno kpe' wə udəpənpən bo. Nε ki taa' u'wəngolkaar bε n̄ t̄ gbiire nε ki fùore' imúon ki liike' wā ke li ji nā bō. ²⁵ N̄i là te kutenjaaku tikur tiwe nε, nε bi kpe' wə udəpənpən bo. ²⁶ Bi là kεle' nā cère' bi kpe' wə nno ki tebn' u'dəpənpən bo u'yul bō. Bi là kεle' ki ye: «*Sufmbe ya ber.» ²⁷ Bi kpe' idukond ile mə idəpənpən bo Yesu saan. Bi kpe' uba u'nəjje bō, ki kpe' utə u'nəgən bō. [²⁸ Nε nā kεle' *Uwien ya gbənku ni nno tien'. N̄i kεle' ki ye: «Bi kaan' wə ki kpəbn' idukond bō nε.»]†

²⁹ Binib bà gèbreh ni'saan nno sukreh wə ki gònbeh iyul ki təkeh wə ki teh: «Sin wà là ye a li bere Uwien ya duku kí liebe kí me kù iwien ita nno ³⁰ ȳmien a'ba, kí jiire ní udəpənpən wuu bo-a!»

³¹ Bitətuərciənb nin *Yiko ya wənwəknb mə leh wə ki teh: «U ȳmien' binitəb nε, ka n̄ fre kí ȳmien u'ba-a! ³² Uwien ya Nigendke Kristo, Israyel yaab ya berə, jiire ní udəpənpən wuu bo fenfennə, t̄ le ȳo kí teke ȳe kí ji-a!» Nε bi kpe' idukond yà u'saan idəpənpən bo nno mə sukreh wə nno.

Yesu ya kuum udəpənpən bo

(Matie 27:45-56; Luk 23:44-49; San 19:28-30)

³³ Tɔ, kuwensiiku ya yo nε n̄ ci' ki b̄like' utingben ke bo ki t̄ baa' kutaaajuəku tikur tuta ya yo. ³⁴ Tikur tuta ya yo nε *Yesu wuure' ufaa bo ki ye: «Elowi, Elowi, lama sabaktani?» Ni'tingi si: «N'Wien, n'Wien, bε tien' a wiε' nni?»

³⁵ Binib bà se n̄i'saan nno ya biba ȳa cii' u wuure' ki ye ba mənmənm nε ki ye: «Li cengeh mən u yih Eli nε.» ³⁶ Bi'ni uba sən' ki jon' ki t̄ yuure' ticitənt

† **15:28** Bi kpiε' ki kεle' tigbənt t̄ nno ya tuba ni migbiirm 28 ȳa te tu'ni.

ki lá sèkn' midεŋmiŋmiikm miba ni, ki taa' ki tuun' lilεnbenl bo, ki tənde' ki kòle' u'ñəbu ki ye wə n̄ muɔre, n̄e ki ye: «Dàan mən, tí liike Eli li baa kí lá jiin wə bii wa n̄ baa.»

³⁷ N̄en saan n̄e *Yesu wuure' ufaa bo, n̄e ki kpo'.
³⁸ U ya yo n̄e kukpelcεkpεkpiεku kùa bore' Uwien ya duku ni bolm mile nn̄o kere' ku'siik ni paaki ki t̄i ci' tingi. ³⁹ Sojambe kobk ya ciɛn wà se *Yesu ya nun bó nn̄o laa' u kpo' ma bo n̄e ki ye: «Imòn, ujε wuə mənbe ki yé Uwien ya Bije n̄e.»

⁴⁰ Bipiib biba mə là te ni'saan, ki se fənfəkm ki likeh. Bi'ni uba si Mari Madelenn, utə si Saakbuk nin Yosef ya naa Mari, utə mə si Salome. ⁴¹ *Yesu là te Galile ma nn̄o, n̄e bipiib nn̄o là pε u'bo, ki sənh itùon ki toreh wə. Bipiib bà là pε u'bo ki t̄i baa' Yerusalém nn̄o mə là te ni'saan ki yεbe.

Yesu ya subm

(Matié 27:57-61; Luk 23:50-56; San 19:38-42)

⁴²⁻⁴³ N̄i juore' ma nn̄o n̄e ujε uba baa' n̄i bi yih wə Yosef u yé Arimate ya nil, ki yé tibuur ya cεkl yaab ya uba binib boh wə cεen. U'mə là gu Uwien ya bel li baa n̄i uyo wà nn̄o n̄e. N̄i là yé kutaaku kùa li faa *Saba ya daali, uyo wà bi bondeh *Saba ya daali nn̄o n̄e. Yosef jon' Pilat saan nin lifəl ki t̄i təke' wə ki ye u tuo' la, wə n̄i cèbe wə *Yesu ya gbənənt. ⁴⁴ Pilat cii' bi ye *Yesu kpo' n̄ə ma nn̄o n̄e n̄i cuo' wə miyɔkm. N̄en saan n̄e u yin' sojambe kobk ya ciɛn ki niire' wə ki ye: «*Yesu kpo' ma n̄i wuɔke'-aa?» ⁴⁵ N̄e u təke' wə u kpo' uyo wà. Pilat cii' u kpo' uyo wà ma nn̄o, n̄e ki de' Yosef usen wə n̄i t̄i taa u'gbənənt. ⁴⁶ N̄e Yosef jon' ki t̄i de' kukpelciεku kuba, n̄e ki jiin' *Yesu ya gbənənt udəpənpən bo,

ki taa' kù ki təntən' tù, ki taa' ki t̄i ble' ufəle uba ni. Bi là cube' ufəle nnə kujətənku kuba ya kèle ni nε, nε ki binde' kutengbengbenku kuba, ki b̄in' bufənañəbu‡. ⁴⁷ Nε Mari Madelənn nin Yosε ya naa Mari laa' bi ble' *Yesu nà saan.

16

*Yesu məkre' bitənkpiib ni
(Matié 28:1-8; Luk 24:1-12; San 20:1-10)*

¹ *Saba ya daali gèbre' ma nnə, nε Mari Madelənn nin Saak ya naa Mari nin Salome jon' ki t̄i d̄e' mikpəm mà ya nu ñme bε n̄ t̄i faan *Yesu ya gbənənt. ² Saba ya daali gèbre', kutaaku kùa li faa nnə, nε bipiib nnə wəre' ki fii' n̄ b̄like ki bure' likul nnə bō ki t̄i baa' ki laa' uwien te ki puɔreh. ³ Bi joh ma nnə nε ki niireh təb ki teh: «Ñme li t̄i biire te kutənku nnə?» ⁴ Bi t̄i tuo ni'saan sə, ki liike' ki laa' kutənku nnə ña ji bi. Kù là yé kutəncənciənku nε. ⁵ Bi t̄i baa' ki kən' likul nnə ni nε ki laa' unacenfaan uba kε unɔjie bō ki guo kuliərpenpienku. Nε bujəwaanbu cuo' bε ceeən.

⁶ Nən saan nε unacenfaan nnə təke' bε ki ye: «La cère mən n̄ cuo nε jəwaanbu. Ni nuunh Nasaret ya *Yesu wà bi là kpe' wə udəpənpən bo nnə nε. U məkre'-a! Wa ji te n̄iə saan. Liike mən, bi là taa' wə ki ble' nà saan sə. ⁷ Li joh mən, kí t̄i təke Pier nin u'panpaankətəb kí ye u liere' bε ki bure' Galile bō ñə. Bi li t̄i le wə nən bō nε tən u là təke' bε ma bo.»

⁸ N̄i bəke' bipiib nnə ceeən nε bi ñən' likul nnə ni ki tiinh bi'gbənənt kε ñəh. Bujəwaanbu cuo' bε ma nnə nε ba təke' nil.

‡ 15:46 Liike Matie 27:60.

*Yesu m̄ekre' ki cère' bi laa' wɔ
(Matie 28:9-10; San 20:11-18; Luk 24:13-35)*

[9 *Saba ya daali gèbre', kutaaku kùa li faa nnɔ ya tɛŋaaku, *Yesu m̄ekre' ma nnɔ nε ki kpiε' ki taa' u'ba ki wuɔn' Mari Madelenn. Wɔn nε yé upii wà isenpol ilole là n̄aake wɔ, *Yesu n̄ore' yé nnɔ. 10 U jon' *Yesu yaab saan ki laa' bi te uyensaa ni, ki kε ki muɔh. Nε u t̄ke' bε ki ye u laa' Yesu. 11 Bi cii' u ye u laa' *Yesu u fuobe, nε ba teke' ki jin'.

12 Ni ya puoli bó nε bi'ni bile là cuonh ki joh udugbaan bó. Bi joh ma nnɔ nε *Yesu cère' bi laa' wɔ. Wa te t̄en u là te ma uyo wà Mari Madelenn laa' wɔ nnɔ. 13 Bi liebe' bi't̄ob saan ki t̄i t̄ke' bε ki ye bi laa' Yesu, nε ba t̄i teke' ki jin'.

*Yesu cère' u'panpaankaab piik nin uba laa' wɔ
(Matie 28:16-20; Luk 24:36-49; San 20:19-23;
Ituon 1:6-8)*

14 *Yesu fɔre' ki cère' u'panpaankaab piik nin uba laa' wɔ uyo wà bi te ki jinh tijier. U kɔn' nin bε ki ye bε tien' ba teke' binib bà laa' wɔ u m̄ekre' nnɔ len' nà nnɔ ki jin-i? Nε ki ye bi'yul nε faa. 15 Nε ki t̄i t̄ke' bε ki ye: «Li joh m̄en uŋendun ni ni'kε saan kí li kpaandeh tigbemənmɔnt binib kε saan. 16 Wà kε li teke kí ji kí cère' bε n̄ sii wɔ Uwien ya n̄unm nε li njmere. Wà kε n̄a teke' ki jin' la, Uwien li d̄ere u'tub. 17 Binib bà kε li teke kí ji nnɔ li tien miyɔkm ya bont. N'yel bo, bi li n̄ore isenpol, ki li len milencεnm, 18 ki li cuo iwe ya n̄ tien bε niba. Bi n̄un' uŋɔkn̄endkε la, wa n̄ tien bε niba. Bi li taa bi'n̄uɔ kí paan biwiεnb bo nε bε n̄ faake.»

*Uwien taa' Yesu ki don' paaki bō
(Luk 24:50-53; Ituon 1:9-11)*

19 Yonbdaan *Yesu tøke' bε tigbør ki tĩ gben' nε Uwien cère' u don' paaki bó, ki tĩ kèle' u'jie bó.

20 Nεn saan nε u'panpaankaab joh ni'kε saan ki tøkeh binib tigbemønmønt. Nε Yonbdaan toreh bε ki cèreh bi teh miyøkm ya bont. Nεn nε wøngeh ki teh bi lienh tigbør tà nnø te nε.]*

* **16:20** Bi kpiε' ki kele' tigbønt tà nnø ya tuba ni migbiirm 9 kí tĩ baa 20 ña te tu'ni.

**Uwien ya Jɔtiefɛnku ya gbɔnku
The New Testament in the Ngangam language of Togo**
copyright © 2011 Wycliffe Bible Translators, Inc.

Language: Ngangam

Translation by: Wycliffe Bible Translators, Inc.

Copyright Information

© 2011, Wycliffe Bible Translators, Inc. All rights reserved.

This translation text is made available to you under the terms of the Creative Commons License: Attribution-Noncommercial-No Derivative Works. (<http://creativecommons.org/licenses/by-nc-nd/3.0/>) In addition, you have permission to port the text to different file formats, as long as you do not change any of the text or punctuation of the Bible.

You may share, copy, distribute, transmit, and extract portions or quotations from this work, provided that you include the above copyright information:

You must give Attribution to the work.

You do not sell this work for a profit.

You do not make any derivative works that change any of the actual words or punctuation of the Scriptures.

Permissions beyond the scope of this license may be available if you contact us with your request.

The New Testament

in Ngangam

© 2011, Wycliffe Bible Translators, Inc. All rights reserved.

This translation is made available to you under the terms of the Creative Commons Attribution-Noncommercial-No Derivatives license 4.0.

You may share and redistribute this Bible translation or extracts from it in any format, provided that:

You include the above copyright and source information.

You do not sell this work for a profit.

You do not change any of the words or punctuation of the Scriptures.

Pictures included with Scriptures and other documents on this site are licensed just for use with those Scriptures and documents. For other uses, please contact the respective copyright owners.

2014-04-30

PDF generated using Haiola and XeLaTeX on 21 Feb 2024 from source files
dated 29 Jan 2022
f30fbe0b-cda1-5a60-a4ee-8be80c6caef6